

Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe u Zagrebu

Dukes, Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:556548>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

PROVJERA USPJEŠNOSTI IZVANSUDSKE NAGODBE U ZAGREBU

Ime i prezime studentice:

Đukes Klara

Zagreb, lipanj, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

PROVJERA USPJEŠNOSTI IZVANSUDSKE NAGODBE U ZAGREBU

Ime i prezime studentice:

Đukes Klara

Ime i prezime mentorice:

doc. dr. sc. Anja Mirosavljević

Zagreb, lipanj 2022.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe u Zagrebu* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Klara Đukes,

Mjesto i datum: Zagreb, 15. 06. 2022. godine

Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe u Zagrebu

Ime i prezime: Klara Đukes

Ime i prezime mentorice: doc. dr. sc. Anja Mirosavljević

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: socijalna pedagogija/djeca i mladi

Sažetak:

Izvansudska nagodba se u Hrvatskoj razvija od 2000. godine, a od 2011. godine se provodi kao posebna obveza koju državni odvjetnik može naložiti maloljetniku ili mlađem punoljetniku u okviru prethodnog postupka i time uvjetovati nepokretanje kaznenog postupka. Do sada su provedene tri evaluacije uspješnosti ove posebne obveze primjenom kvantitativne metodologije za razdoblja od 2001. do 2006. godine (Kovačić, 2008) od 2006. do 2009. godine (Mirosavljević, Koller-Trbović i Lalić-Lukač, 2010) te 2015. godine koja je obuhvaćalo stručne službe u jedanaest gradova Hrvatske (Modrić, 2016).

Cilj ovog istraživanja je ispitati uspješnost izvansudske nagodbe u Zagrebu za razdoblje od 2016. do 2021. godine. Istraživanje je provedeno na uzorku od 77 osumnjičenika čiji su slučajevi bili upućeni i procesi okončani u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb od siječnja 2016. godine do prosinca 2021. godine. Podaci su prikupljeni uvidom u dokumentaciju na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu i to pomoću Upitnika koji sadrži ključne varijable: obilježja oštećenika, osumnjičenika i počinjenog kaznenog djela, tijeku procesa posredovanja, rezultatima i ishodima izvansudske nagodbe te odlukama državnog odvjetništva o nepokretanju ili pokretanju kaznenog postupka. Obrada podataka je izvršena na deskriptivnoj razini.

Rezultati istraživanja pokazuju da se izvansudska nagodba provodi u skladu sa smjernicama i zakonsko-stručnim kriterijima. Osumnjičenik i oštećenik dobrovoljno pristaju sudjelovati u procesu posredovanja, osumnjičenici preuzimaju odgovornost za počinjenu štetu te istu žele popraviti. Visok postotak uspješnosti (80%) ove posebne obveze i odluke državnog odvjetništva o nepokretanju kaznenog postupka u 90% slučajeva dokazuju izvansudsku nagodbu kao vrijednom i primjerenom alternativnom mjerom prema mladima u sukobu sa zakonom.

Ključne riječi: izvansudska nagodba, restorativna pravda, mladi u sukobu sa zakonom, evaluacija

Evaluation of efficiency of the victim-offender mediation in Zagreb

Name and surname: Klara Đukes

Name and surname of the mentor: doc. dr. sc. Anja Mirosavljević

The program/module which is taken final exam: social pedagogy/children and youth

Summary:

Victim-offender mediation has been developed in Croatia since 2000, and since 2011, it has been implemented as a special obligation that the State Attorney may impose on a young offender within previous proceedings and thus condition non-initiation of criminal proceedings. So far, three evaluations of effectiveness of victim-offender mediation using quantitative methodology have been conducted in Zagreb for periods from 2001 to 2006 (Kovačić, 2008), 2006-2009 (Mirosavljević, Koller-Trbović and Lalić-Lukač, 2010) and in 2015 that included eleven cities in Croatia (Modrić, 2016).

The aim of the research is to examine the effectiveness of victim-offender mediation in Zagreb from 2016 to 2021. The study was conducted on a sample of 77 young suspects who have participated in the victim-offender mediation process from January 2016 to December 2021. Data was collected by documentation analysis using a questionnaire which contains key variables on the characteristics of the victim, perpetrator and the offence, course of mediation process and the decision of the state attorney in initiating criminal proceedings. Data analysis was done at a descriptive level.

Results show that victim-offender mediation is carried out in accordance with the guidelines and legal-professional criteria. The suspect and the victim voluntarily agree to participate in the mediation, and the suspects take responsibility for the damage done and want to repair it. High success rate of this special obligation (80%) and the decision of the State Attorney not to initiate criminal proceedings in 90% of cases prove victim-offender mediation as a valuable and appropriate alternative measure for youth in conflict with the law.

Keywords: victim offender mediation, restorative justice, young offenders, effectiveness

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RESTORATIVNA PRAVDA	2
2.1. Modeli restorativne pravde	4
2.2. Izvansudska nagodba u RH.....	9
2.2.1. Tijek izvansudske nagodbe	11
3. PREGLED ISTRAŽIVANJA USPJEŠNOSTI RESTORATIVNE PRAVDE U SVIJETU	13
4. PREGLED ISTRAŽIVANJA USPJEŠNOSTI IZVANSUDSKE NAGODBE U HRVATSKOJ ..	21
4. CILJ ISTRAŽIVANJA	25
5. METODOLOGIJA	26
5.1. Uzorak ispitanika	26
5.2. Instrumentarij	26
5.3. Postupak provođenja istraživanja i metode obrade podataka.....	26
5.4. Poštivanje etičkih načela u istraživanju	27
6. REZULTATI.....	28
6.1. Podaci o osumnjičeniku	28
6.2. Podaci o oštećeniku.....	32
6.3. Podaci o kaznenom djelu	35
6.4. Podaci o tijeku izvansudske nagodbe.....	41
6.5. Podaci o uspješnosti procesa izvansudske nagodbe.....	47
6.6. Podaci o odluci državnog odvjetništva	49
7. RASPRAVA	51
8. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA.....	58
9. ZAKLJUČAK	61
10. LITERATURA	62
11. PRILOZI	67

1. UVOD

Kao osobi koja je oduvijek htjela raditi s djecom, a ujedno i socijalnoj pedagoginji smatram da bi pravosuđe uvijek trebalo biti prilagođeno djeci i mladima te djelovati u njihovom najboljem interesu. Primjer takve prakse, putem koje se prema djeci postupa s brigom i poštovanjem se pokazala upravo izvansudska nagodba. Interes i motivacija za ovom temom se javila kroz predmet „Izvansudska nagodba“, gdje sam se upoznala s njezinim konceptom i konceptom restorativne pravde, trajanjem, smjernicama i zakonsko-stručnim kriterijima za provedbu ove posebne obveze. Izvansudska nagodba se u Hrvatskoj razvija od 2000. godine, a danas se provodi u svim županijskim središtima. Državni odvjetnik je taj koji nepokretanje kaznenog postupka može uvjetovati spremnošću maloljetnika ili mlađeg punoljetnika uključivanjem u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu. Njezin razvoj je samo jedan dio procesa razvoja pravosuđa prilagođenog djeci i mladima u kojem se postupa izvaninstitucionalno, u kratkom roku i s velikim uspjehom. Ona, u odnosu na kazneni postupak, daje mogućnost oštećeniku i osumnjičeniku da konflikt i njegove posljedice prorade „licem u lice“ uz nepristranog posrednika te da zajedno dođu do prihvatljivog rješenja. Osumnjičenik i oštećenik postaju aktivni sudionici procesa. Izvansudska nagodba daje priliku za iznošenjem vlastite „priče“, uvažava se oštećenik i njegove potrebe, ali se i pomaže osumnjičeniku u promjeni ponašanja.

U ovom će se radu najprije ukratko opisati koncept restorativne pravde na kojem počiva izvansudska nagodba te njezini modeli. Nakon toga će se dati pregled prijašnjih istraživanja restorativne pravde i modela izvansudske nagodbe u svijetu i Hrvatskoj. Zatim će se prikazati istraživanje provjere uspješnosti izvansudske nagodbe u Zagrebu od 2016. do 2021. godine za maloljetnike i mlađe punoljetnike te njezini rezultati. Posljednja poglavlja sadrže zaključna razmatranja.

2. RESTORATIVNA PRAVDA

Dugi niz godina se smatralo da reakcija društva na kriminalitet zasnovana na retribuciji, odnosno kažnjavanju počinitelja nije dovoljna (Eglash, 1958; prema: Smailović, 2011), nije prikladna (Christie, 1977; prema: Smailović, 2011) ili je potpuno pogrešna (Hulsonman, 2010; prema: Smailović, 2011). Pregled istraživanja o učinkovitosti tradicionalnog kaznenog sustava na recidivizam maloljetnika zaključuje da ništa ne funkcionira (Henggleger, 1989; prema: Žižak i Mirosavljević, 2013), a metaanaliza kojom se provjeravala efikasnost tretmana za mlade u sukobu sa zakonom pokazuje prosječno smanjenje stope recidivizma za samo 10% (Lipsey, 1995; prema: Žižak i Mirosavljević, 2013). Tako se na razvoj i primjenu restorativnog pristupa može gledati kao na kritiku tradicionalne reakcije društva na kriminalitet, ali i njezinu nadopunu zbog nastojanja da se uspostavi ravnoteža između interesa i potreba žrtve, počinitelja kaznenog djela te društvene zajednice (Walgrave, 2010; prema: Smailović, 2011). Dakle, restorativni pristup ne isključuje kažnjavajući i rehabilitacijski pristupu već je njihova alternativa koja želi biti prvi, ali ne i jedini odgovor na kriminalitet mladih (Žižak i Mirosavljević, 2013).

Termin restorativne pravde prvi put upotrebljava Albert Eglash 1977. godine u radu „Beyond Restitution-Creative Restitution in Criminal Justice“ u kojem govori o tri pristupa: kažnjavajućem pristupu, rehabilitacijskom pristupu i restorativnoj pravdi (Gavrielides, 2007; prema: Mirosavljević, 2015). Engleski termin *restorative justice* nije lako prevesti na hrvatski jezik, a da mu pri tome ostanu obuhvaćena sva značenja i elementi koje on nosi: „obnavljanje odnosa u zajednici, popravak ili nadoknada štete počinjene kaznenim djelom, promjena vrijednosnog sustava i načina rješavanja problema“ (Žižak i Mirosavljević, 2013:12). Restorativnu pravdu je također teško jednoznačno definirati zbog toga što „podrazumijeva različite odgovore na kriminalno ponašanje i obuhvaća različite prakse u različitim fazama kaznenog postupka“ (Morris, 2002; prema: Žižak i Mirosavljević, 2013:13). U početnim fazama definiranja restorativne pravde prvi teoretičari su se složili da će ovo područje biti temeljeno na vrijednostima, a ne na strogim pravilima. Iako se vrijednosti razlikuju od autora do autora, angažiranje/uključenost (eng. *engagement/involvement*) i osnaživanje (eng. *empowerment*) su vrijednosti koje se najčešće spominju. Uključenost se odnosi na dobrovoljno uključivanje svih onih koji su povezani počinjenim kaznenim djelom (najčešće žrtva, počinitelj i njima bliske osobe) u odlučivanje o tome što će se dogoditi nakon nanese nepravde i povrede, odnosno počinjenog kaznenog djela (Johnstone

i Van Ness, 2007). O snaživanje nije samo snaga za sudjelovanjem u restorativnom procesu već i sposobnost pronalazjenja vlastitih snaga potrebnih za reflektiranje o počinjenoj šteti, nastalim obvezama i načinima zadovoljavanja potreba (Johnstone i Van Ness, 2007). Marshall (1998; prema: Žižak i Mirosavljević, 2013) definira restorativnu pravdu kao proces u koji su uključene sve osobe povrijeđene kaznenim djelom te one zajedno surađuju kako bi riješile posljedice kaznenog djela i njegov utjecaj na budućnost. Zehr (2002) nudi sličnu definiciju restorativne pravde, definirajući je kao proces koji obuhvaća što više osoba koje su povezane konkretnim kaznenim djelom te bi one zajedno trebale identificirati i baviti se povredama, potrebama i obvezama s ciljem najboljeg mogućeg „oporavka“ i popravljanja situacije. Aertsen i Willemsens (2001; prema: Žižak i Mirosavljević, 2013) opisuju restorativnu pravdu kao reakciju na kriminalitet čiji je fokus popravak štete nastale kaznenim djelom. U *Preporukama Vijeća Europe vezane uz restorativnu pravdu* (2018) pod restorativnom pravdom se podrazumijeva svaki proces koji osobama oštećenim kaznenim djelom i onima koji su odgovorni za tu štetu omogućava dobrovoljno i aktivno sudjelovanje u rješavanju pitanja koja proizlaze iz kaznenog djela, uz pomoć educirane i nepristrane treće strane/facilitatora.

Unatoč mnogim definicijama, brojni autori (Latimen, Dowden i Muise, 2001.; Dekleva, 1996.; Viano, 2000.; Seymour i Gregorie, 2002.; prema: Mirosavljević, 2015) se slažu oko temeljnih pretpostavki i načela restorativne pravde na kojima se temelje svi njezini modeli:

1. kazneno djelo povrijeđuje ljude i odnose (žrtvu, počinitelja i zajednicu), a ne samo zakon i državu
2. djelo stvara obvezu da se stvari isprave i uspostavi socijalni mir
3. sve tri strane povrijeđene djelom, moraju biti uključene u odgovor na počinjeno kazneno djelo
4. počinitelj preuzima odgovornost za svoje ponašanje i djeluje u smjeru popravljanja i nadoknade štete proizašle iz kaznenog djela
5. cijeli proces dobrovoljan je za sve sudionike

Unutar koncepta restorativne pravde razvila su se pet modela koja počivaju na zajedničkim pretpostavkama, a razlikuju se s obzirom na način i metodu provođenja te teritorijalnu rasprostranjenost (Mirosavljević, 2010), a to su:

1. medijacija između počinitelja i žrtve (eng. *victim-offender mediation*)

2. dijalog između počinitelja i žrtve (eng. *victim offender dialogue*)
3. vijeće za reparaciju (eng. *community reparative board*)
4. obiteljska konferencija (eng. *family conference*)
5. suđenje u krugu (eng. *circle sentencing*)

2.1. Modeli restorativne pravde

1. Medijacija između počinitelja i žrtve

Korijeni koncepta kojeg danas nazivamo *victim-offender mediation* počinju u Kanadi gdje je 1974. godine proveden prvi eksperimentalni oblik medijacije, a četiri godine kasnije se počinje primjenjivati u SAD-u. U početku se ovi programi nazivaju programima pomirenja između žrtve i počinitelja (eng. *victim-offender reconciliation*, VORP). Do sredine 1990ih, u SAD-u je razvijeno 150 programa pomirenja između počinitelja i žrtve, a u Kanadi njih 26. Iako oni još uvijek postoje, danas se većina programa u svijetu identificira kao medijacija između počinitelja i žrtve (VOM) (Umbreit, 2001).

Medijacija između počinitelja i žrtve je proces koji pruža zainteresiranoj žrtvi, najčešće imovinskog delikta ili lakšeg oblika napada, mogućnost da upozna osumnjičenika u sigurnom i strukturiranom okruženju, s ciljem da osumnjičenik prihvati odgovornost za njegovo ponašanje uz pružanje podrške i nadoknade štete žrtvi (Umbreit, 2001; prema: Umbreit, Coates i Vos, 2001). Uz pomoć educiranog medijatora, žrtva može osumnjičeniku izraziti kako je djelo utjecalo na nju, dobiti odgovore na pitanja i biti direktno uključena u stvaranje plana nadoknade štete. Osumnjičeniku se medijacijom omogućuje da prihvati odgovornost, dobije uvid u sve posljedice djela i utjecaj svog ponašanja na žrtvu te sudjeluje u razvoju plana za nadoknadu štete (Umbreit i sur., 2001). Prije zajedničkog susreta, počinitelj i žrtva se individualno susreću s medijatorom s ciljem pojašnjavanja cijelog procesa, ali i davanja dobrovoljnog pristanka za zajednički sastanak (Bazemore i Umbreit, 2001; prema: Miroslavljević, 2010). Iako najčešće medijacija završava sporazumom o nadoknadi štete, primarni fokus medijacije je razgovor između počinitelja i žrtve, ispunjavanje žrtvinih potreba, poticanje i razvoj empatije kod osumnjičenika te njegov osobni rast i razvoj, kako bi se smanjio recidivizam u budućnosti (Umbreit, 2008; prema: Miroslavljević, 2010).

Medijacija između počinitelja i žrtve je najstariji i najrašireniji model restorativne pravde, koji je u vrijeme uvođenja u Hrvatsku, u 18 zemalja svijeta brojio više od 1300 programa (Umbreit i sur., 2001). Danas se u Hrvatskoj medijacija između žrtve i počinitelja provodi u prethodnom postupku kao posebna obveza uključivanja u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu kojom se uvjetuje nepokretanje sudskog postupka prema maloljetnim i mlađim punoljetnim osumnjičenicima (Zakon o sudovima za mladež, 2020).

2. Dijalog između počinitelja i žrtve

Iako se dijalog između počinitelja i žrtve (VOD) i medijacija između počinitelja i žrtve (VOM) često koriste kao sinonimi, oni se razlikuju u nekoliko ključnih obilježja. Isključivo žrtva može zatražiti provođenje dijaloga između počinitelja i žrtve, a ona je jedina i u fokusu procesa (Maryfield, Pryzbylski, Myrent, 2020). Nakon iniciranja procesa, procjenjuje se je li počinitelj pogodan za sudjelovanje. Dobivanjem odobrenja za provođenjem postupka, slučaj se dodjeljuje facilitatoru koji vodi često dugotrajan proces pripreme žrtve i počinitelja za zajednički susret. Proces pripreme može trajati od nekoliko tjedana do godine dana ili duže u rijetkim slučajevima (California Department of Corrections and Rehabilitation). VOD je povjerljiv proces koji se sastoji od jednog „licem u lice“ razgovora između počinitelja i žrtve (Maryfield, Pryzbylski, Myrent, 2020). Sudjelovanje u VOD-u je dobrovoljno te žrtva i počinitelj mogu odustati u bilo kojem trenutku. VOD se obično provodi s počiniteljima tijekom njihovog izvršavanja kazne zatvora pa se zajednički susret provodi u jednoj od prostorija penalne ustanove. Počinitelj od sudjelovanja u VOD-u nema nikakvih beneficija u pogledu smanjenja kazne zatvora ili poboljšanja klasifikacije/položaja u zatvoru (California Department of Corrections and Rehabilitation). VOD se češće koristi za teže zločine s elementima nasilja, a facilitator je educiran za rad s teškim kaznenim djelima kao što su ubojstva, otmice, razbojništva i silovanja. Facilitator se posebno osposobljava za rad sa počiniteljima sa psihopatskim ili sadističkim tendencijama, za slučajeve obiteljskog nasilja te seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja. Cilj je vraćanje osjećaja kontrole i izbora žrtvi, za razliku od oprosta i pomirenja koji nisu traženi ni očekivani. Krajnji cilj također nisu potpisivanje sporazuma i nadoknada štete osim ako to nije što žrtva želi (Maryfield, Pryzbylski, Myrent, 2020).

3. Vijeće za reparaciju

Vijeće za reparaciju se najčešće koristi za maloljetne i punoljetne počinitelje lakših i nenasilnih delikata koji bi u sudskom postupku vrlo vjerojatno bili osuđeni na probaciju ili kratkotrajnu kaznu zatvora (Zernova, 2007; prema: Miroslavljević, 2010). Vijeće obično čini mala grupa građana koja je educirana za izvršenje ove funkcije. Susreti se provode „licem u lice“ s počiniteljima koje je uputio sud i otvoreni su za javnost. Vijeće zajedno s počiniteljem donosi sporazum, prati njegovu suradnju i dostavlja izvještaje sudu (Bazemore i Umbreit, 2001). Prvo slijede individualni razgovori s počiniteljem i žrtvom, ali se postupak nastavlja i ako žrtva ne pristaje na zajednički susret. Žrtvu, u slučaju odbijanja sudjelovanja u zajedničkom susretu, može zastupati za to ovlaštena osoba ili pak žrtva daje pisanu izjavu u kojoj iznosi kako je kazneno djelo utjecalo na nju i njezin život te način na koji bi se počinjena šteta mogla nadoknaditi (Home Office/Lord Chancellor's Department/Youth Justice Board, 2002; prema: Miroslavljević, 2015). Tijekom zajedničkih susreta, vijeće raspravlja s počiniteljem o prirodi delikta i njegovim negativnim posljedicama. Nakon toga, vijeće sastavlja popis mogućih sankcija o kojima zatim raspravlja s počiniteljem do donošenja sporazuma o tome što počinitelj mora učiniti u određenom vremenskom roku kako bi nadoknadio štetu počinjenog zločina, s time da financijsku nadoknadu može odrediti samo sud. Počinitelj dokumentira svoj napredak o ispunjavanju sporazuma. Nakon završetka predviđenog roka za izvršenje, vijeće šalje izvještaj sudu o suradnji počinitelja i izvršavanju dogovorenog sporazuma. Time završava suradnja vijeća i počinitelja (Bazemore i Umbreit, 2001).

4. Obiteljska konferencija

Ovaj model korijene vuče iz plemena Maori na Novom Zelandu, a 1989. godine je njegova moderna adaptacija usvojena u zakonodavstvo te zemlje. Obiteljska konferencija se koristi za različite zločine; krađa, kaznena djela povezana s drogom, podmetanje požara, vandalizam te u mnogim državama SAD-a, u slučajevima zanemarivanja djece (Bazemore i Umbreit, 2001). U Novom Zelandu, obiteljska konferencija se koristi za sve zločine, osim za one najozbiljnije i najnasilnije (Alder i Wundersitz, 1994; Maxwell i Morris, 1993; McElrea, 1993; prema: Bazemore i Umbreit, 2001).

Obiteljska konferencija uključuje grupu ljudi koji su najviše pogođeni počinjenim zločinom: žrtvu, počinitelja, obitelj, prijatelje te druge važne osobe žrtve i počinitelja. Facilitator prvo kontaktira žrtvu i počinitelja kako bi ih upoznao sa procesom i pozvao na konferenciju. Facilitator također traži žrtvu i počinitelju da identificiraju njima važne ljude koji će također sudjelovati u konferenciji. Sve uključene strane se susreću kako bi pod vodstvom educiranog facilitatora diskutirale o posljedicama kaznenog djela na njih i kako se šteta može nadoknaditi. Konferencija tipično započinje počiniteljevim opisivanjem događaja. Drugi sudionici zatim opisuju kako je to djelo utjecalo na njih. Neki autori smatraju da je poželjnije da se žrtvi pruži prilika da započne s diskusijom (Umbreit i Stacy, 1996; prema: Bazemore i Umbreit, 2001). Tijekom diskusije, počinitelja se suočava s posljedicama njegovog ponašanja na žrtvu, njoj bliskim osobama, ali i s utjecajem djela na počiniteljevu obitelj i prijatelje. Žrtva ima priliku postaviti pitanja i iznijeti svoje osjećaje i mišljenje. Nakon diskusije o posljedicama, žrtva može iznijeti željene ishode konferencije. Svi uključeni doprinose rješavanju problema o tome kako će počinitelj na najbolji mogući način popraviti štetu. Konferencija završava potpisivanjem sporazuma u kojem su sažeti njihova očekivanja i obveze (Bazemore i Umbreit, 2001). Jedan od glavnih ciljeva ovog modela je kolektivna odgovornost počiniteljevog sustava podrške s ciljem promjene u njegovom ponašanju (Bazemore i Umbreit, 2001; prema: Miroslavljević 2005).

5. Suđenje u krugu

Ovaj model korijene ima u tradicionalnom sankcioniranju i praksi iscjeljivanja Aboridžina iz Kanade i američkih domorodaca. Suđenje u krugu se koristi za maloljetne i punoljetne počinitelje i različita kaznena djela. Ovaj model predstavlja holističku reintegrativnu strategiju koja adresira ne samo kriminalno ponašanje počinitelja, već i potrebe žrtve, obitelji i zajednice. U krugu sudjeluju žrtva i počinitelj, njihova obitelj i prijatelji, stručnjaci iz sustava pravosuđa i socijalne skrbi te zainteresirani članovi zajednice. Specifičnosti procesa se razlikuju u odnosu na kulture i potrebe zajednice (Bazemore i Umbreit, 2001).

Model se temelji na pet elemenata: rituali, smjernice za ponašanje, štapić za govor, održanje kruga i donošenje odluka konsenzusom (Umbreit i Peterson Armour, 2011; prema: Miroslavljević, 2015). Suđenje u krugu može biti organizirano na dva načina; sudionici čine jedan veliki krug ili dva kruga, vanjski i unutarnji, što je rjeđi slučaj. Unutarnji krug uključuje žrtvu i počinitelja, njihove

pristalice i stručnjake iz sustava pravosuđa koji obično rade na sudu, dok vanjski krug čine zainteresirani članovi zajednice i stručnjaci koji imaju specifične informacije. Facilitator procesa određuje tijek komunikacije, osigurava međusobno poštovanje, vodi razgovor ka postizanju konsenzusa i sumira. Krug često započinje molitvom sudionika kako bi se naglasio duhovni aspekt situacije i/ili sudionika s ciljem nadilaženjem trenutnih emocija i traženja rješenja. Sudionici trebaju osvijestiti neravnotežu koja je proizašla iz kaznenog djela i donijela socijalni nemir. Fokus je na zajedničkoj odgovornosti za dolaženjem do rješenja. U početku se dogovaraju pravila komuniciranja. Raspravlja se o osjećajima i djelu; zašto se kazneno djelo dogodilo, kako se šteta može popraviti, kako spriječiti takvo buduće ponašanje, a može se raspravljati i o dubljim problemima počinitelja. Sudac je prisutan tijekom cijelog procesa te daje preporuke na temelju onoga što je čuo, a na kraju proglašava dogovorenu sankciju (Bazemore i Umbreit, 2001; Zernova, 2007; prema: Miroslavljević, 2015).

Ciljevi ovog modela su povezivanje počinitelja i zajednice, senzibilizacija zajednice za njezine probleme, naglašava pripadnost lokalnoj zajednici, potiče sudjelovanje, a istovremeno se otkrivaju uzorci, uvjeti i povodi kriminala što rezultira inicijativom lokalne zajednice koja cilja na zadovoljenje potreba žrtve i počinitelja, ali i uspostavljanje socijalnog mira (Stuart. Lilles, 2001; prema: Miroslavljević, 2015)

2.2. Izvansudska nagodba u RH

Ministarstvo rada i socijalne skrbi RH uz potporu UNICEF-a, a po uzoru na austrijski i njemački model medijacije između žrtve i počinitelja, 2000. godine započinje s radom na projektu „Posebna obveza- izvansudska nagodba“. Paralelno s intenzivnom trogodišnjom edukacijom 24 stručnjaka, otvorene su tri Stručne službe za izvansudsku nagodbu u Zagrebu, Osijeku i Splitu (Koller-Trbović, 2013), dok danas stručne službe postoje u svakom županijskom središtu (uisn.hr).

Tijekom uvođenja izvansudske nagodbe u Hrvatskoj na snazi je Zakon o sudovima za mladež iz 1997. godine prema kojem državni odvjetnik za mladež, s ciljem izvansudskog rješavanja problema maloljetničke delinkvencije, može pod uvjetima propisanim zakonom odlučiti da ne pokrene kazneni postupak. Međutim, prema članku 64 ZSM-a odluku o nepokretanju kaznenog postupka može uvjetovati spremnošću maloljetnika (Cvjetko, 2003):

- a) da prema vlastitim mogućnostima popravi ili nadoknadi štetu nanесenu kaznenim djelom (u granicama iz čl. 9. st. 2. t. 2. ZSM);
- b) da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (u okvirima iz čl. 9. st. 2. t. 7. ZSM);
- c) da se podvrgne postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti (u smislu čl. 9. st. 2. t. 9. ZSM);
- d) da se uključi u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mladež (u smislu čl. 9. st. 2. t. 9. ZSM).

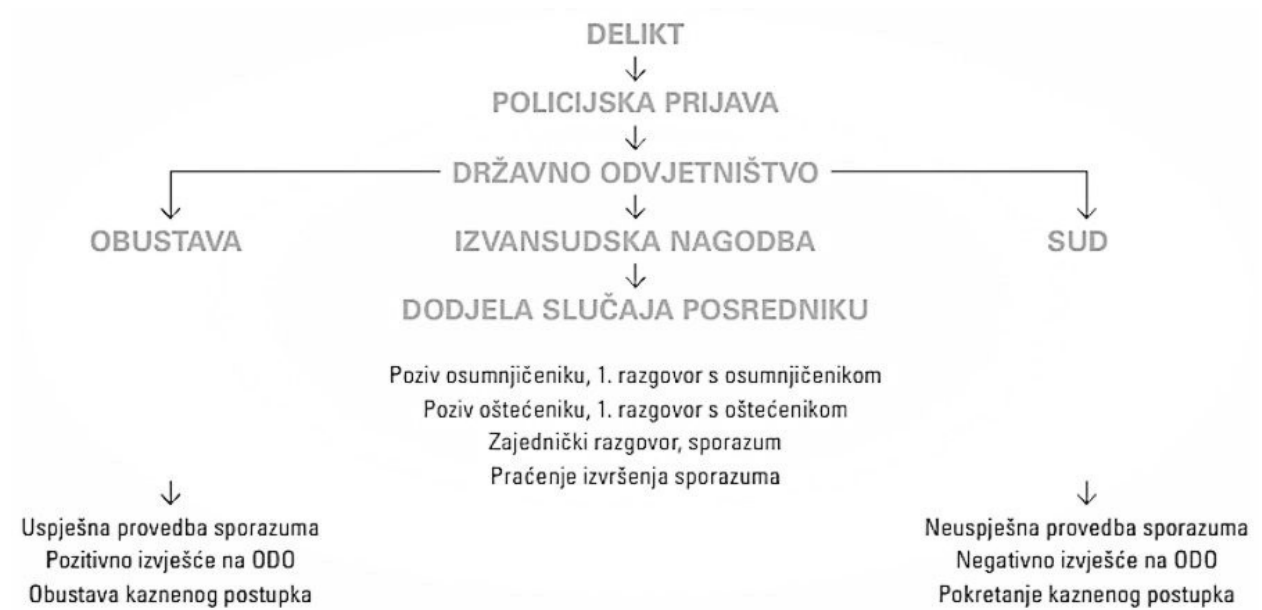
Izvansudska nagodba se po ZSM-u iz 1997. provodila u okviru čl. 64 t. a), odnosno kao modalitet ili način izvedbe posebne obveze da prema vlastitim mogućnostima popravi ili nadoknadi štetu. U Zakonu o sudovima za mladež iz 2011. se prvi put izvansudska nagodba navodi kao posebna obveza koju državni odvjetnik može naložiti maloljetniku/mlađem punoljetniku u okviru prethodnog kaznenog postupka (čl. 72. st.1 t. c) ZSM-a, NN 84/11) (Koller-Trbović, 2013). Prema čl. 71 st. 1 ZSM-a državni odvjetnik može odlučiti da nema osnove za vođenje kaznenog postupka iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo: (1) za kaznena djela za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna, (2) ako smatra da ne bi bilo svrhovito vođenje postupka prema maloljetniku s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno i (3) prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva. Unatoč tome, državni odvjetnik može odluku iz čl. 71 st. 1 uvjetovati spremnošću maloljetnika da ispuni jednu

ili više posebnih obveza, jedna od kojih je da se uključi u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu (Zakon o sudovima za mladež, 2020). Isključivo državni odvjetnik, na temelju obrazloženog mišljenja stručnog suradnika, može odlučiti o izboru ove posebne obveze, a pritom se mora rukovoditi određenim kriterijima koji su od važnog značaja prilikom nalaganja posredovanja kroz izvansudsku nagodbu (Pirnat-Dragičević i Schauperl, 2013). Ovo su ukratko opisani kriteriji:

1. Postojanje visokog stupnja izvjesnosti da je maloljetnik/mlađi punoljetnik počinio kazneno djelo kao osnova za pokretanje postupka, jer u suprotnom treba ići u kazneni postupak radi dokazivanja krivnje. U postupku izvansudske nagodbe ne radi se na dokazivanju krivnje, već preuzimanju odgovornosti.
2. Radi se o kaznenom djelu za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do 5 godina.
3. Ne smije se raditi o beznačajnom deliktu, kako bi se u slučaju neuspješne izvansudske nagodbe maloljetnik/mlađi punoljetnik uputio u daljnji kazneni postupak.
4. Dobrovoljnost i pristanak oštećenika, prednost imaju oštećenici koji su fizičke osobe.
5. Dobrovoljnost i pristanak osumnjičenika.
6. Poželjno da je osumnjičeniku ovo prvi delikt, ali ovo nije isključiv kriterij. Također bi se trebalo raditi o tipičnom mladenačkom deliktu, a ne o brutalnom, surovom i pomno planiranim kaznenim djelom s velikim tjelesnim i emocionalnim posljedicama za žrtvu.
7. Poželjno da su uključeni jedan osumnjičenik i jedan oštećenik. Unatoč tome što je ovaj model dizajniran za jednog osumnjičenika i oštećenika, u slučaju nekoliko osumnjičenika/oštećenika razvijene su posebne metode posredovanja u zajedničkom susretu.
8. Samo državni odvjetnik donosi odluku o primjeni izvansudske nagodbe, kao i odluku o uspješnosti iste i daljnjem postupku.

2.2.1. Tijek izvansudske nagodbe

Posredovanje kroz izvansudsku nagodbu je vrlo strukturiran proces s unaprijed dogovorenim fazama i pravilima. Njegova jasna struktura i proces vidljivi su iz grafičkog prikaza (Slika 1.):

Slika 1 Tijek izvansudske nagodbe (preuzeto iz priručnika *Izvansudska nagodba u kaznenom postupku*, Koller-Trbović, 2013)

Nakon počinjenja i otkrivanja kaznenog djela, proces započinje kaznenom prijavom od strane policije koja se zatim šalje na državno odvjetništvo. Državno odvjetništvo na temelju pregleda slučaja može prijavu prema maloljetniku/mlađem punoljetniku odbaciti ili pokrenuti sudski postupak. U slučaju da državno odvjetništvo odluči ne pokrenuti kazneni postupak, njegovo nepokretanje može uvjetovati posebnom obvezom posredovanja kroz izvansudsku nagodbu čime se slučaj dodjeljuje Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu. Odluka o odabiru ove posebne obveze treba se temeljiti na višestrukim kriterijima opisanima u prethodnom poglavlju. Služba za izvansudsku nagodbu u najkraćem mogućem roku analizira dokumentaciju te se dodjeljuje posrednik koji će nadalje voditi proces. Proces izvansudske nagodbe može se opisati kroz četiri faze (individualni razgovor s osumnjičenikom, oštećenikom, zajednički razgovor te praćenje izvršenja sporazuma), a prelazak na sljedeću fazu temelji se na uspješnosti prethodne. U prvoj fazi posrednik kontaktira osumnjičenika, ako je maloljetnik i njegovog roditelja/skrbnika te im se prilaže letak s informacijama o izvansudskoj nagodbi. U prvom razgovoru s osumnjičenikom se

provjerava njegova spremnost na sudjelovanje u posredovanju, ali i na susret s oštećenikom. Veliku važnost ima prihvaćanje odgovornosti za kazneno djelo od strane osumnjičenika, jer u slučaju ne preuzimanja odgovornosti, do posredovanja ne može ni doći. Ovaj razgovor može predstavljati za osumnjičenika veliki izazov jer se od njega očekuje da se suoči s djelom koje je počinio, preuzme odgovornost, proradi na uzroku i njegovom suzbijanju te da popravi štetu. Ako osumnjičenik pristane sudjelovati, prelazi se na drugu fazu u kojoj posrednik kontaktira oštećenika te mu šalje letak. Cilj individualnog razgovora s oštećenikom je da mu se objasni što je to izvansudska i dobije pristanak za sudjelovanje i susret s osumnjičenikom. Oštećenik ovdje ima priliku u sigurnom okruženju iznijeti kako je on doživio kazneno djelo, koje posljedice su nastupile i kako bi želio da mu se nadoknadi šteta. Osumnjičeniku i oštećeniku je važno objasniti, i prema potrebi podsjetiti, da se radi o dobrovoljnom sudjelovanju. U slučaju pristanka obje strane, dogovora se zajednički susret osumnjičenika i oštećenika. Zajednički susret vodi educirani posrednik, na nepristran i neutralan način, pazeći na tijek razgovora i komunikaciju sudionika koja mora biti poštena kako bi se održala njihova ravnopravnost. Ukoliko obje strane postignu dogovor, piše se i potpisuje sporazum o načinu i rokovima popravka štete. Izvršenje sporazuma prati posrednik, koji po njegovom uspješnom izvršenju izvještava državno odvjetništvo. Državno odvjetništvo temeljem izvješća Stručne službe odlučuje o pokretanju ili nepokretanju sudskog postupka (Mirosavljević, 2015; Koller-Trbović, 2013).

3. PREGLED ISTRAŽIVANJA USPJEŠNOSTI RESTORATIVNE PRAVDE U SVIJETU

Istraživanja restorativne pravde i njezinih modela ukazuju da se radi o kvalitetnom konceptu s visokom stopom uspješnosti koji se sve više primjenjuje u pravosuđima raznih zemalja. Budući da se restorativna pravda prepoznaje i primjenjuje već 50 godina diljem svijeta, provedena su brojna istraživanja koja su potvrdila njezinu efikasnost te su ustanovljeni kriteriji i smjernice koje doprinose njezinoj uspješnosti. Smatra se da uspješnost restorativne pravde ne leži u specifičnom procesu već u vrijednostima koje se njeguju i pružaju temelj za obnavljanje štete prouzročene kaznenim djelom. Istina, pravda, reparacija, emocionalna i fizička sigurnost, uključenost, osnaživanje, zaštita prava, poštovanje, dobrovoljnost i transparentnost su vrijednosti koje čine neki proces „restorativnim“ (Dandurand, Lee, Vogt, 2020). Iz tih vrijednosti proizlaze ključni elementi koje bi svaki model restorativne pravde morao sadržavati. S aspekta žrtve se smatra ključnim dobivanje podrške, iznošenje kako je kazneno djelo utjecalo na njih, dobivanje odgovora na pitanja i mogućnost sudjelovanja u donošenju sporazuma o nadoknadi štete kako bi se vratio osjećaj kontrole nad životom. S aspekta počinitelja je važno da preuzme odgovornost, shvati kako je kazneno djelo utjecalo na žrtvu i zajednicu, sudjeluje u donošenju odluke o nadoknadi štete što dovodi do toga da se ponovno poveže sa zajednicom i više ne čini kaznena djela. Uz to, važna je podrška zajednice i bliskih osoba počinitelja i žrtve kako bi se zajednica ponovno povezala i smanjila vjerojatnost za ponovim počinjenjem kaznenog djela (Dandurand i sur., 2020). Međutim, kao najčešći pokazatelj učinkovitost se prati recidivizam počinitelja koji su sudjelovali u restorativnom programu.

Unatoč tome, iskustva pokazuju da restorativni proces može pokazivati kontinuiranu uspješnost samo kada se poštuju visoki kriteriji i standardi kvalitete provedbe. Austrijski model izvansudske nagodbe (ATA) i njemački model nagodbe između počinitelja i žrtva (njem. *Täter-Opfer-Ausgleich*, TOA) slijede visoke kriterije kvalitete od kojih će neki biti opisani u tekstu dalje (Koller-Trbović, 2013). Adekvatnost predloženih slučajeva je polazište za primjenu modela. Zakonski kriteriji za nalaganje posebne obveze izvansudske nagodbe u Hrvatskoj opisani su u prethodnom poglavlju, a razlikuju se od države do države. Kao glavni preduvjet pokretanja procesa navodi se dobrovoljnost sudjelovanja sudionika (Koller-Trbović, 2013). Nagodbu između počinitelja i žrtve potrebno je opisati putem interneta ili letka, a tijekom prvog individualnog razgovora s počiniteljem ili žrtvom se osigurava davanje svih informacija o tijeku i uvjetima

provođenja posredovanja, razjašnjavaju se očekivanja, uloge i mogući ishodi procesa. Dobrovoljnost je važna zbog spremnosti počinitelja i žrtve na barem djelomično slušanje argumenata druge strane i samostalnog dogovaranja o načinu nadoknade štete prouzročene kaznenim djelom. Prilikom dogovora o nadoknadi štete važno je da su u obzir uzmu prijedlozi obje strane i da na kraju dođe do izvršenja sporazuma i smanjivanja nepravde (Koller-Trbović, 2013). Tijekom samog procesa od počinitelja se očekuje da preuzme odgovornost, a žrtvi se daje podrška da imenuje svoje potrebe počinitelju. Što se tiče organizacijskih kriterija kvalitete, navodi se važnost ljudskih i materijalnih uvjeta kao što su educirani posrednici, privatni i siguran prostor za provođenje posredovanja, odgovarajuća oprema... S obzirom na to da je posredovanje zahtjevan proces, posrednik treba ovladati različitim formama razgovora i načinima vođenja istih, pomoći pri nalaženju zajedničkog rješenja i načinu informiranja sudionika o pravima. Po završetku cijelog procesa posrednik šalje pisano izvješće državnom odvjetništvu koje mora sadržavati suglasnosti, činjenice, opis provedbe, itd. (Koller-Trbović, 2013).

Kao kriterij kvalitete navodi se i provođenje evaluacija koje doprinose transparentnosti i javnosti rezultata. Evaluacija procesa izvansudske nagodbe provodi se u odnosu na: kriterije za odabir slučajeva, način provođenja izvansudske nagodbe, postignute sporazume i uspješnost provedbe sporazuma. Evaluacija učinka uzima u obzir odluku državnog odvjetnika i recidivizam. Ne smijemo zaboraviti provođenje korisničke evaluacije koja govori o zadovoljstvu i doživljaju izvansudske nagodbe od strane počinitelja i žrtve te evaluacije od strane posrednika i suradničkih institucija.

U hrvatskom pravosuđu je potpuni restorativni pristup implementiran samo u slučaju izvansudske nagodbe, a područje restorativne pravde relativno je slabo istraženo. U ovom poglavlju će se dati pregled stranih istraživanja restorativne pravde, a u sljedećem istraživanja izvansudske nagodbe u RH.

Rastući broj istraživanja restorativne pravde dolazi do istih ključnih nalaza. Zadovoljstvo restorativnim procesom žrtve i počinitelja veće je nego kod sudskog postupka (Vanfraechem and Walgrave, 2004; prema: Ness, 2005). Nadoknada štete i druge obveze počinitelja će vjerojatnije biti izvršene nakon restorativnog procesa nego li obveze izrečene na sudu (Welgrave, 2004; prema: Ness, 2005). Žrtve koje su sudjelovale u restorativnom postupku su navodile veći osjećaj sigurnosti (Strang i Sherman, 2003; prema: Ness, 2005), veće zadovoljstvo, bolji stav prema počinitelju i

vjerojatnije je da će oprostiti za počinjeno kazneno djelo (Wilson i sur. 2017). Počinitelji koji su sudjelovali u restorativnom procesu imaju veće razumijevanje nanesene štete, osjećaju veću empatiju prema žrtvi (Rowe, 2002; prema: Ness, 2005) i manje je vjerojatno da će svoje ponašanje ponoviti u budućnosti (Wilson i sur., 2017).

Latimer, Dowden i Muike (2005) provode meta-analizu 23 istraživanja koja su analizirala 35 individualna programa restorativne pravde. Istraživanja su obuhvaćala programe medijacije između počinitelja i žrtve te konferencije, a 26 tih programa je bilo namijenjeno maloljetnicima. Meta-analiza pokazuje da žrtve koje su sudjelovale u restorativnom procesu su značajno zadovoljnije od onih koje su sudjelovali u tradicionalnom postupku. Slični rezultati su dobiveni za počinitelje, gdje restorativni programi imaju srednji do slabi učinak na njihovo zadovoljstvo. Zanimljiv je negativan rezultat vezan uz zadovoljstvo počinitelja i žrtve koji je pronađen u programu u kojem se restorativni proces primjenjuje nakon izvršenja sankcije počinitelja. Iako je veličina učinka restorativnih programa na recidivizam varirala od +.038 do -0,23 , više od dvije trećine tih učinka bili su pozitivni (72%). Drugim riječima, restorativni programi doprinijeli su smanjenju recidivizma u odnosu na tradicionalni pristup kriminalnom ponašanju. Rezultati istraživanja koji nisu utvrdili takvo smanjenje su ipak zaključili da počinitelji koji jesu sudjelovali u restorativnom procesu nemaju veću vjerojatnost recidiviranja u odnosu na one koji su sudjelovali u sudskom procesu (Wilcox i sur., 2004; prema: Ness, 2005). Za žrtvino zadovoljstvo restorativnim procesom se posebice važnim pokazala mogućnost žrtve da u sigurnom okruženju dobije odgovore o kaznenom djelu od počinitelja (Murhula, Tolla, 2021). Istraživanje je također pokazalo uspješnost restorativne pravde u slučajevima nasilnih kaznenih djela, a ključnim elementom se smatra faza u kojoj se restorativni proces uvodi (prije, tijekom ili nakon kaznenog postupka/tijekom ili nakon izvršenja kazne). Pokazalo se da provođenje restorativnog procesa u ranoj fazi kaznenog postupka može imati određene izazove, posebice u slučajevima seksualnog nasilja, kaznenih djela mržnje ili obiteljskog nasilja (Murhula, Tolla, 2021).

Dvije meta-analize programa restorativne pravde za maloljetnike (Wong i sur., 2016; Wilson i sur., 2017) pokazuju značajno smanjenje delinkvencije sudionika, u odnosu na one mlade koji su sudjelovali u tradicionalnom kaznenom postupku. Međutim, meta-analiza četiri randomizirane kontrolne studije (Livingstone i sur., 2013) nije našla statistički značajne razlike u recidivizmu i zadovoljstvu maloljetnih počinitelja koji su sudjelovali u konferenciji u odnosu na one u

tradicionalnom sudskom postupku. Zanimljivu studiju provode Bouffarda i sur. (2017) koji su analizirali ishode različitih modela restorativne pravde. Rezultati su ukazali na ne samo učinkovitost ovih programa, već su pokazali da su svi modeli restorativne pravde, čak i oni s minimalnim uključivanjem kao kod indirektno medijacije bez direktnog kontakta počinitelja i žrtve, reducirali rizik za recidivizam u odnosu na tradicionalni sudski postupak kod maloljetnika (Bouffard i sur., 2017).

Evaluacije programa grupnih/obiteljskih konferencija pokazuju visoke stope zadovoljstva u rasponu od 73% do 90% zadovoljnih sudionika (Daly, 2001; McGarrel i sur., 2000; McCold and Wachtel, 1998; Fercello i Umbreit, 1998; prema: Umbreit i sur., 2006), a prema 3 studije više od 90% žrtvi i počinitelja bi grupne konferencije preporučilo drugima (McCold i Wachtel, 1998; Fercello i Umbreit, 1998; McGarrel i sur., 2001; prema: Umbreit i sur. 2006), dok bi to učinilo samo 25% žrtvi u kontrolnoj grupi (McGarrel i sur., 2001; prema: Umbreit i sur. 2006). Maloljetni počinitelji u ovom istraživanju bi konferenciju preporučilo u 85% slučajeva, u odnosu na 38% u kontrolnoj skupini. Uz to, australska studija pokazuje da od 80% do 95% žrtvi i počinitelja smatra da su bili tretirani pravedno i doprinijeli donošenju sporazuma (Daly, 2001; prema: Umbreit i sur., 2006). Restitucija i nadoknada štete su često fokus konferencija pa stope postignutih sporazuma mogu sezati do 90% (Maxwell i Morris 1993; Moore i Forsythe, 1995; Strang i sur., 1997; Fercello i Umbreit, 1998; prema: Umbreit i sur., 2006), a njihovo uspješno izvršavanje se kreće u srednjem rasponu od 80% do 90% (Moore i Forsythe, 1995; Wundersitz i Hetzel, 1996; Walker, 2002; Ierley and Ivkor, 2003; Umbreit i sur., 2006).

Istraživanja zadovoljstva sudionika u medijaciji pokazuju da su sudionici zadovoljni sudjelovanjem i ishodima te da je njihovo zadovoljstvo kontinuirano visoko kroz različite kulture i težinu djela (Umbreit i sur., 2006; prema: Miroslavljević, 2015). U većini provedenih studija, više od 80% žrtava je bilo zadovoljno medijacijom, a 9 od 10 njih bi istu preporučilo prijatelju (McGarrell, Olivares, Crawford, & Kroovand, 2000; Umbreit, 1994, 1999; Umbreit et al., 2001; Umbreit & Armour, 2011; prema: Hansen i Umbreit, 2018), u odnosu na sudski postupak gdje je zadovoljno bilo samo 48% žrtava (Umbreit, 1999; prema: Hansen i Umbreit, 2018). Nadalje, rezultati raznih istraživanja također pokazuju da više od 80% žrtava smatra proces medijacije i sporazum pravednim, za razliku od 37% do 62% žrtava u sudskom postupku (Umbreit, 1994, 1999; Umbreit et al., 2001, 2004; Umbreit & Armour, 2011; prema: Hansen i Umbreit, 2018). U studiji

koja je uključila više od 1000 intervjua, žrtve su iskazale iskustvo osnaživanja, zadovoljstva sudjelovanjem u procesu rehabilitacije počinitelja i dojam humaniziranja počinitelja (Umbreit, 1994; prema: Hansen i Umbreit, 2018). Bolivar, Aertsen i Vanfraechem (2015) provode kvalitativno istraživanje u Austriji, Finskoj i Nizozemskoj s ciljem utvrđivanja potreba, iskustva i pozicije žrtve tijekom medijacije između počinitelja i žrtve. Od ukupno 197 medijacija, 69.5% njih je završilo, 16 procesa je bilo prekinuto, a 44 nije ni započelo iz nepoznatog razloga iako su bili ponuđeni žrtvi. Najčešće se radilo o nasilnim i imovinskim kaznenim djelima. Žrtve komunikaciju tijekom medijacije ocjenjuju pozitivno te su zadovoljne s postignutim sporazumom. U ove tri države, većina slučajeva je završila s isprikom počinitelja te su je žrtve doživjele kao iskrenu. Uz to, većina ispitanika je smatrala da je restorativna pravda prigodan način držanja počinitelja odgovornim. U Austriji je je više od 60% slučajeva završeno uspješno, dok kazneni postupak nije pokrenut u 78% slučajeva što znači da neuspješnost procesa ne znači nužno pokretanje kaznenog postupka (Bolivar i sur., 2015). Međutim, rezultati istraživanja također sugeriraju da restorativna pravda ne djeluje nužno na poboljšanje osjećaja žrtve, ne olakšava im nošenje sa posljedicama iskustva viktimizacije i imanju mišljenja da je „njihova šteta nadoknađena“. Također, rezultati pokazuju da je ideja da će zajednički susret pomoći počinitelju da ponovno ne počini kazneno djelo bila slabo podržana (Bolivar i sur., 2015). Zadovoljstvo medijacijom između počinitelja i žrtve iskazuju i maloljetni počinitelji kaznenih djela (Mohammad i Azman, 2018). Većina počinitelja smatra da je proces pravedan te da se provodi za njihovo dobro i dobro njihove budućnosti. Također smatraju da im je medijacija omogućila da otvoreno ispričaju svoju stranu priče i iskažu emocije što se vjerojatno ne bi dogodilo tijekom kaznenog postupka. Počinitelji su također smatrali da je potpisani sporazum pravedan jer ga mogu izvršiti i jer im pomaže u promjeni ponašanja (Mohammad i Azman, 2018).

Recidivizam počinitelja koji su sudjelovali u medijaciji između počinitelja i žrtve dobar je pokazatelj uspješnosti medijacije kao strategije za smanjenje kriminaliteta u društvu. Nugent i suradnici (2001; prema: Bradshaw i sur., 2006) provode istraživanje na 1298 maloljetnih počinitelja od kojih je 916 sudjelovalo u medijaciji. Rezultati pokazuju da oni mladi koji su sudjelovali u medijaciji recidiviraju 32% manje, a ako i jesu recidivirali, počinili su lakše kazneno djelo nego kontrolna skupina. Te rezultate potvrđuje i istraživanje (Bradshaw i sur., 2006) čiji je uzorak činilo 9172 maloljetnika. Rezultati pokazuju smanjenje recidivizma za 34%, odnosno veličinu učinka medijacije na recidivizam maloljetnika od 0.34 u odnosu na tradicionalni kazneni

postupak gdje je veličina učinka 0.10 (Lipsey, 1995; prema: Bradshaw i sur., 2006). Iako rezultati raznih studija pokazuju smanjenje recidivizma nakon sudjelovanja u medijaciji od 30% pa sve do 60% ili 70% za određene programe (Umbreit i sur., 2001, 2004; prema: Hansen i Umbreit, 2018), važno je napomenuti da svi programi medijacije nisu jednako učinkoviti u smanjenju recidivizma. Medijacija se pokazala kao učinkovita za teža kaznena djela; ubojstvo, seksualni delikti, nasilna kaznena djela, razbojništvo... Stewart i sur. (2018) su proveli istraživanje na 122 počinitelja teških kaznenih djela koji su na uvjetnom otpustu ili superviziji u zajednici. Do opoziva uvjetnog otpusta ili supervizije u zajednici je došlo kod 25% počinitelja koji su sudjelovali u medijaciji između počinitelja i žrtve, u odnosu na 56% počinitelja koji nisu sudjelovali u procesu.

Jonac-van Dijk i sur. (2019) provodi follow-up istraživanje u Nizozemskoj gdje uspoređuje recidivizam između 1275 počinitelja koji su sudjelovali u direktnoj i indirektnoj medijaciji, polu-medijaciji (medijacija između počinitelja i tužitelja), onih koji su htjeli sudjelovati u medijaciji, ali je žrtva odbila (kontrolna skupina) te počinitelja koji su sudjelovali u kaznenom postupku. Rezultati su pokazali da počinitelji koji nisu htjeli sudjelovati u medijaciji u većem riziku za recidivizam od kontrolne skupine i onih koji su sudjelovali u (polu-)medijaciji. Nadalje, između kontrolne skupine počinitelja i onih koji jesu sudjelovali u medijaciji ne postoji statistička značajna razlika u riziku za recidivizam, međutim rizik za recidivizam kontrolne skupine se nalazi između grupe počinitelja koji nisu htjeli sudjelovati i onih koji jesu sudjelovali u medijaciji.

Studije isplativosti medijacije između počinitelja i žrtve su istu dokazale kao *cost-effective*, zbog direktne štednje prilikom primjene procesa medijacije (financijski je jeftinija od sudskog procesa) i dugoročne štednje koja je rezultat smanjenog recidivizma i duljine izdržavanja kazni (Umbreit i sur., 2001, 2004; Umbreit i Armour, 2011; prema: Hansen i Umbreit, 2018).

Borton (2009) provodi istraživanje modela dijaloga između počinitelja i žrtve na uzorku od 212 slučajeva. Rezultati pokazuju kako oko 25% pokrenutih dijaloga završi uspješno. Ovaj rezultat se može objasniti time što oko 20% počinitelja ne želi sudjelovati u samom procesu, a 13% žrtvi odustane od sudjelovanja nakon nekog vremena. Većina ispitanika također odustaje zbog dugotrajnog procesa pripreme za zajednički susret. Drugi razlog malog broja uspješnih procesa može biti činjenica što se ovaj model obično provodi u slučajevima teških kaznenih djela. Zanimljiva je činjenica što u slučajevima kada je žrtva muškarac, uspješnost modela je značajno veća (Borton, 2009). Gustafson (2018) provodi studiju 25 slučajeva teških kaznenih djela i kako

su ona utjecala na počinitelja i žrtvu. Rezultati su pokazali da su se žrtve u 97% slučajeva osjećale nepoštovano, obespravljeno ili su doživjele sekundarnu viktimizaciju tijekom sudskog procesa. Međutim, tijekom procesa dijaloga, žrtve jednoglasno izvještavaju o osnaživanju, dobivanju mogućnosti da kažu što im je na umu ili smatraju da su utjecale na počinitelja.

Istraživanja modela krugova i vijeća za reparaciju su rijetka. Rezultati istraživanja krugova Matthews i Larkina (1999: prema; Umbreit i sur., 2006) pokazuju da bi svi sudionici (30 počinitelja i 30 žrtava) preporučili krugove drugima. Počinitelji navode da im se najviše sviđjelo povezivanje s ljudima u krugu, promjena njihovog ponašanja, prilika za nadoknaditi štetu žrtvi i zajednici te izbjegavanje suda, žrtvama se sviđjelo što mogu ispričati svoju priču, a predstavnici iz zajednice su imali osjećaj da su pomogli drugima i vratili nešto zajednici. Lajenunesse i sur. (1996; prema: Umbreit i sur., 2006) provode evaluaciju krugova sa počiniteljima seksualnih delikata koji kao najčešće dobitke od sudjelovanja navode: imati pravo glasa kod ishoda, uzajamno poštovanje, vraćen kulturni ili ponos zajednice, dok su negativni aspekti sudjelovanja: manjak privatnosti, neugoda, sram, neprofesionalizam i religijski konflikti. Matthews i Larkin (1999; prema: Umbreit i sur., 2006) provode follow-up istraživanje 65 počinitelja dvije godine nakon sudjelovanja u krugovima koje pokazuje smanjenje recidivizma za 80%. Meta-analiza uspješnosti krugova pokazuje mali do srednji, ali statistički značajan učinak (Wilson, 2017). Vijeće za reparaciju u Vermontu iznosi podatak da je restitucija bila određena u 69% slučajeva u kojima je došlo do materijalne štete, a 66% tih žrtva je smatralo da je njihova šteta/gubitak nadoknađen. Sveukupno, 18% slučajeva je završilo isprikom počinitelja, a kada su sudjelovale i žrtve taj postotak se povećava na 67% (Karp i sur., 2002; prema: Umbreit i sur., 2006).

Vidljivo je da su restorativna pravda i njezini modeli uspješni u smanjenju stope recidivizma te sudionici iskazuju visoko zadovoljstvo sudjelovanjem u restorativnim procesima. Rezultati istraživanja restorativne pravde ukazuju da je zadovoljstvo počinitelja i žrtve veće u odnosu na one koji su sudjelovali u sudskom postupku, a uz to su sporazumi i obveze počinitelja češće izvršene. Restorativni procesi imaju srednji učinak na recidivizam, ali učinak restorativnih programa na recidivizam je veći od tradicionalnog kaznenog postupka. Elementi koji doprinose takvoj uspješnosti su pravednost postupka, veće razumijevanje nanesene štete, veći osjećaj empatije i preuzimanje odgovornosti od strane počinitelja te vraćanje kontrole nad životom žrtvi i mogućnost da dobije odgovore u sigurnom okruženju. Najprimjenjiviji i najistraživaniji model

je medijacija između počinitelja i žrtve koja omogućuje susret žrtve i počinitelja uz podršku bliskih osoba te je ovo jedan od rijetkih modela za koji je provedena studija isplativosti i koji je dokazan kao *cost-effective*. Modeli krugovi i vijeće za reparaciju uključuju i predstavnike iz zajednice što dovodi do ponovnog povezivanja i osnaživanja zajednice, žrtve i počinitelje, međutim kako bi se dodatno potvrdila njihova uspješnost potrebno je provesti daljnje evaluacije. Unatoč brojnim istraživanjima koje dokazuju učinkovitost ovih modela, važno je zapamtiti da uspješnost uvelike ovisi o samom programu, načinu na koji se provodi te educiranom posredniku.

4. PREGLED ISTRAŽIVANJA USPJEŠNOSTI IZVANSUDSKE NAGODBE U HRVATSKOJ

Danas se izvansudska nagodba primjenjuje prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima u svim dijelovima Hrvatske. Kao što je već spomenuto, u Hrvatskoj se izvansudska nagodba provodi po modelu medijacije između počinitelja i žrtve prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela.

U dva desetljeća primijene provedena su dva evaluacijska istraživanja u Stručnoj službi Zagreb za razdoblja od 2001. do 2006. godine (Kovačić, 2008) i od 2006. do 2009. godine (Miroslavljević, Koller-Trbović i Lalić-Lukač, 2010) te jedno evaluacijsko istraživanje za 2015. godinu koje je uz Zagreb obuhvaćalo stručne službe u Rijeci, Zadru, Vukovaru, Virovitici, Splitu, Šibeniku, Slavonskom Brodu, Sisku, Čakovcu i Krapini (Modrić, 2016).

Kovačić (2008) provodi istraživanje na uzorku od 175 osoba, od kojih su 105 maloljetna i 70 mlađa punoljetna osumnjičenika za kaznena djela, a u 8 slučajeva su to bile djevojke. U procesu posredovanja su najčešće sudjelovali osumnjičenici za kaznena djela protiv imovine (62%), obično se radilo o prvom kaznenom djelu (94%) koje su počinili samostalno (52%) u mjestu boravišta (60%). Kaznena djela su najčešće počinjena na ulici (17,72%) i kiosku (15,44%) protiv osobe koja je od ranije poznata osumnjičeniku (58,27%). Osumnjičenici su preuzeli odgovornost za počinjeno kazneno djelo te su počinjenu štetu htjeli nadoknaditi u dogovoru s oštećenikom kroz proces posredovanja u 94% slučajeva. Izvansudska nagodba je bila uspješna u 84% slučajeva, a način popravka ili nadoknade štete je u 59% slučajeva bio isprika i materijalna nadoknada. Većina procesa je trajala manje od mjesec dana (49,60%), a trećina procesa 1-3 mjeseca. Kovačić (2008) na temelju dobivenih rezultata utvrđuje poštivanje načela i zakonskih kriterija za primjenu izvansudske nagodbe.

Slični rezultati dobiveni su i u istraživanju Miroslavljević i sur. (2010) koje je provedeno na uzorku od 209 osoba, od kojih su 137 maloljetna i 72 mlađa punoljetna osumnjičenika za kaznena djela, a u 15 slučajeva su to bile djevojke. U procesu posredovanja su najčešće sudjelovali osumnjičenici kaznenih djela protiv imovine (61,2%) i nasilnih delikata (33,5%), obično se radilo o prvom kaznenom djelu (88,04%) koje su počinili samostalno (39,71%) ili s jednom osobom (25,36%) u mjestu boravišta (55,98%). Kazneno djelo je počinjeno na ulici u 21,05% slučajeva protiv osobe

koja je od ranije poznata osumnjičeniku (67,91%). Zanimljiva je činjenica što su oštećenici bili slične dobi kao i osumnjičenici (61,94% oštećenika je mlađe od 20 godina). Osumnjičenici su češće dali pristanak na sudjelovanje u procesu izvansudske nagodbe (95,21%) nego oštećenici (84,91%). Sporazum je postignut u 89,73% slučajeva, način popravka ili nadoknade štete je najčešće bio isprika i materijalna naknada (61,45%) ili samo isprika (30,12%), a sporazum je uspješno izvršen u 85,95% slučajeva. Proces je uglavnom trajao 1-3 mjeseca. Nakon provedene izvansudske nagodbe, samo 13,40% osumnjičenika je recidiviralo (Miroslavljević i sur., 2010).

Kao što je već rečeno, Modrić (2016) je provela evaluacijsko istraživanje izvansudske nagodbe u jedanaest gradova Hrvatske za 2015. godinu. Uzorak je činilo 110 osoba, odnosno 60 maloljetna i 50 mlađa punoljetna osumnjičenika za kaznena djela, od kojih su 11 djevojke. Vidljiv je porast zastupljenosti mlađih punoljetnika u odnosu na prošle godine. I dalje prevladavaju imovinski (58%) i nasilni delikti (32%), a počinjeno kazneno djelo je osumnjičeniku obično bilo prvo (85,5%) i počinio ga je sam (64,5%) u mjestu boravišta (80%). Kod osumnjičenika i oštećenika koji su pristali sudjelovati do sporazuma je došlo u 70% slučajeva. Kao najčešći razlozi zbog kojih nije došlo do sporazuma su neodržavanje zajedničkog susreta zbog nedolaska jedne strane ili jer oštećenik nije vidio vlastiti interes u sklapanju sporazuma. Sporazum je uspješno izvršen u 97% dogovorenih sporazuma. Međutim, ako uzmemo u obzir ukupan broj slučajeva upućenih na izvansudsku nagodbu (N=110), proces je uspješno proveden u 66% slučajeva. Najčešći način popravka/nadoknade štete su isprika i materijalna naknada (49%) ili samo isprika (42,5%). Proces je uglavnom trajao 1-3 mjeseca (Modrić, 2016).

Vidljivo je da sva tri istraživanja ukazuju na zadovoljavanje zakonskih kriterija i stručnih smjernica prilikom primjene izvansudske nagodbe; dobrovoljno sudjelovanje, ne radi se o beznačajnom djelu, prvo kazneno djelo osumnjičenika... Kako bismo dobili bolji uvid u vrijednost ove posebne obveze smatram da je vrijedno spomenuti istraživanja koja govore o perspektivi posrednika (Markulj, 2016) te oštećenika i mladih u sukobu sa zakonom (Miroslavljević, 2015) u posredovanju kroz izvansudsku nagodbu.

Markulj (2016) provodi kvalitativno istraživanje u kojem je sudjelovalo pet posrednika iz stručnih služba za izvansudsku nagodbu u Zagrebu i Osijeku s ciljem opisivanja doživljaja izvansudske nagodbe od strane posrednika i njihove uloge u procesu. Može se zaključiti da je motivacija za rad posrednika intrinzična te da prepoznaju brojne dobitke kao što su: osjećaj zadovoljstva, neposredni

rad s korisnicima, a posebice s maloljetnicima, nova stručna iskustva i druženja te zarada. Vjeruju u korisnost izvansudske nagodbe, sebe doživljavaju kao čuvare procesa, a svoju ulogu za ishod izvansudske nagodbe smatraju ključnom. U individualnim razgovorima pripremaju sudionike za zajednički susret, omogućavaju iznošenje vlastitih osjećaja i mišljenja, osumnjičenika potiču na preuzimanje odgovornosti za kazneno djelo i empatiju prema oštećeniku koji bi trebao biti u fokusu zajedničkog susreta. Naglasak je na emocionalnom rješavanju sukoba koje vodi do uspješne nagodbe i održavanju ravnoteže između osumnjičenika i oštećenika. Kao kriterije uspješnosti izvansudske nagodbe navode vlastite kompetencije i osobnost, poštivanje zakonskih kriterija i stručnih smjernica za upućivanje slučajeva, prihvaćanje izvansudske nagodbe od oštećenika i osumnjičenika te uvjeti rada. Pomažući čimbenici za vođenje izvansudske nagodbe su konzultacije s kolegama i supervizije, iskustvo i profesionalna kompetentnost, neposredno promatranje rada kolege kroz rad u paru te dobra priprema za svaki slučaj. Kao čimbenike koji im otežavaju rad navode: održavanje neutralnosti, diskontinuitet u radu, zahtjevni sudionici, loši uvjeti rada i nedovoljna informiranost o kaznenom djelu jer nisu dobili cijelu kaznenu prijavu (Markulj, 2016).

Mirosavljević (2015) daje prikaz rezultata istraživanja o perspektivi 14 oštećenika i 17 mladih u sukobu sa zakonom o izvansudskoj nagodbi. Rezultati pokazuju da oštećenik i osumnjičenik u početku osjećaju napetost, strah i neugodu od zajedničkog susreta, s tim da osumnjičenici češće prije susreta osjećaju anksioznost, tremu i strah nego oštećenici koji češće osjećaju ljutnju, ogorčenost, a ponekad i strah. Po okončanju zajedničkog susreta i donošenju sporazuma obje strane iskazuju pozitivne emocije sreće, olakšanja i osjećaja zadovoljstva. Oštećenici kao ključne dobitke navode dobivanje isprike, odgovora na pitanje „Zašto ja i koji su razlozi počinjenja djela?“, garancije da osumnjičenik neće ponoviti kazneno djela prema njima, promijenjena slika osumnjičenika, obostrana korist te zadovoljstvo sudjelovanjem i sporazumom. Unatoč brojnim dobitcima, oštećenici često smatraju da je izvansudska nagodba „laka“ mjera u odnosu na npr. sud što prepoznaju i osumnjičenici. Neki oštećenici je čak opisuju kao nedovoljnu i iznose potrebu za uvođenjem dodatnih mjera za osumnjičenike. Osumnjičenici najčešće govore o formalno-pravnim dobitcima izvansudske nagodbe kao što su: izbjegavanje suda, neupisivanje u kaznenu evidenciju, brzina postupka i osobna promjena koja je rezultat brojnih čimbenika, a ne samo procesa. Iako je restorativna pravda nastala kako bi u fokusu imala žrtvu, a ne rehabilitaciju počinitelja, u istraživanju je kod oštećenika i osumnjičenika postojao doživljaj da je izvansudska nagodba

naklonjena i usmjerena na osumnjičenika. Na kraju možemo zaključiti da je „doživljaj i iskustvo s izvansudskom nagodbom pozitivan i iz perspektive osumnjičenika i oštećenika pri čemu je od izuzetne važnosti poštivanje načela i standarda provedbe procesa budući da se to pokazalo ključnim u „definiranju“ pozitivnog doživljaja sudionika“ (Mirosavljević, 2015:288).

Zaključno možemo reći da su se u Hrvatskoj do sada poštovale smjernice i zakonsko-stručni kriteriji za primjenu posebne obveze izvansudske nagodbe. U većini slučajeva su osumnjičenik i oštećenik dobrovoljno sudjelovali, radilo se o prvom kaznenom djelu osumnjičenika, oštećenik je fizička osoba, postignut je sporazum te ga je osumnjičenik u većini slučajeva uspješno izvršio. U obzir je važno uzeti i iskustva osumnjičenika i oštećenika sa samim procesom. Većina sudionika iskazuje visoku razinu zadovoljstva; kao ključne dobitke oštećenici izdvajaju dobivanje isprike i odgovora na pitanje „Zašto?“ te promijenjena slika osumnjičenika, dok osumnjičenici navode izbjegavanje suda i brzinu postupka. S obzirom na pozitivna iskustva i visoku razinu uspješno završenih procesa možemo reći da je izvansudska nagodba obveza koja se pokazala kao uspješna u smanjenju kriminalnog povrata kod mladih.

4. CILJ ISTRAŽIVANJA

Kako je već i navedeno, izvansudska nagodba u Hrvatskoj se provodi kao posebna obveza koju može izreći isključivo državni odvjetnik u prethodnom postupku u okviru uvjetovanog oportuniteta. Izvansudska nagodba se danas provodi u svim županijskim središtima što je i razumljivo s obzirom na brojna istraživanja koja dokazuju njezinu uspješnost kroz različite kriterije. Kontinuirana evaluacija i praćenje ove posebne obveze omogućuje i njezinu dosljednu primjenu i sigurnost pravosudnog sustava da ova alternativna mjera djeluje u najboljem interesu mlade osobe.

Stoga, opći cilj istraživanja je ispitati uspješnost izvansudske nagodbe u Zagrebu od 2016. do 2021. godine. Njezina uspješnost će se promatrati kroz više kriterija; poštovanje smjernica za nalaganje izvansudske nagodbe od strane općinskog državnog odvjetništva, način provedbe, odnosno tijek i ishod procesa izvansudske nagodbe te odluke državnog odvjetništva.

S obzirom na cilj istraživanja, postavljeni su sljedeći specifični ciljevi:

1. Provjeriti nalaže li se izvansudska nagodba u skladu s postojećim smjernicama i zakonsko-stručnim kriterijima.
2. Ispitati obilježja procesa izvansudske nagodbe.
3. Ispitati rezultate i ishode izvansudske nagodbe.

Iz specifičnih ciljeva, definirane su hipoteze:

- H1: Očekuje se da se izvansudska nagodba primjenjuje u skladu s postojećim smjernicama i zakonsko-stručnim kriterijima.
- H2: Očekuje se da će više od 90% osumnjičenika i oštećenika dobrovoljno pristati sudjelovati u procesu izvansudske nagodbe.
- H3: Očekuje se da je proces izvansudske nagodbe uspješno završen u 80% slučajeva.
- H4: Očekuje se da će oko 70% procesa izvansudske nagodbe biti završeno u roku od tri mjeseca.
- H5: Očekuje se da do nepokretanja kaznenog postupka dolazi u 85% slučajeva u kojima je naložena izvansudska nagodba.

5. METODOLOGIJA

5.1. Uzorak ispitanika

U uzorak ispitanika su ušli maloljetni i mlađi punoljetni osumnjičenici za kaznena djela koji su bili uključeni u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb od siječnja 2016. do prosinca 2021. godine. Uzorak ispitanika je činilo 77 osumnjičenika prema kojima je postupak izvansudske nagodbe uspješno ili neuspješno završen do kraja prosinca 2021. godine na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu. Najveći broj slučajeva je u Službu za izvansudsku nagodbu upućen 2016. godine (22), zatim nešto manje 2018. godine (17), 2020. godine (14), 2017. godine (9), 2019. godine (8) i na kraju 2021. godine (7).

5.2. Instrumentarij

U istraživanju je korišten Upitnik za provjeru uspješnost izvansudske nagodbe koji je konstruiran i korišten u prethodnim istraživanjima provjere uspješnosti izvansudske nagodbe (Kovačić, 2008; Miroslavljević, Koller-Trbović i Lalić Lukač, 2010; Modrić, 2016). Upitnik se sastoji od 30 pitanja/varijabli koja pokrivaju područja značajna za ostvarivanje cilja ovog istraživanja. Područja evaluacije izvansudske nagodbe su: kriteriji vezani uz kazneno djelo, kriteriji vezani uz osumnjičenika, kriteriji vezani uz oštećenika, obilježja procesa izvansudske nagodbe, uspješnost izvansudske nagodbe i odluka državnog odvjetnika o (ne)pokretanju postupka.

Korišten upitnik se nalazi u prilogu (*Prilog 1.*)

5.3. Postupak provođenja istraživanja i metode obrade podataka

Podaci su prikupljeni tijekom travnja i svibnja 2022. godine na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu putem uvida u dokumentaciju, a obrađeni su na deskriptivnoj razini. Podatke je prikupila studentica, odnosno autorica ovog rada uz prethodnu pripremu od strane mentorice i u suradnji i konzultacijama sa stručnjacima zaposlenima na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu.

5.4. Poštivanje etičkih načela u istraživanju

Prilikom prikupljanja podataka i prezentiranja rezultata se vodilo računa o Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (2020), Etičkom kodeksu Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju (2006) i Etičkom kodeksu Sveučilišta u Zagrebu (2007).

Temeljem Etičkog kodeksa Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju (2006) istraživanje je provedeno u skladu s najvišim standardima etičke i znanstvene prakse, posebice poštujući tehničke standarde. Zajamčena je povjerljivost, tajnost i anonimnost podataka o sudionicima. U skladu s Etičkim kodeksom Sveučilišta u Zagrebu (2007) razmotrene su nepoželjne posljedice istraživanja po sudionike te iste nisu utvrđene. Rezultati istraživanja se temelje na istinitim i objektivnim podacima.

Načela propisana Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (2020) koja su se poštivala su privatnost i anonimnost podataka koji se odnose na osumnjičenika i oštećenika. Svaki upitnik je šifriran na način da se šifra sastojala od prvog i trećeg slova osumnjičenikovog i posrednikovog imena i prezimena, a u svrhu zaštite osobnih podataka maloljetnika ili mlađeg punoljetnika te posrednika (primjer: Klara Đukes, šifra- KAĐK). S obzirom na to da su se u istraživanju obrađivali arhivski podaci, dobiven je pristanak za istraživanje ustanove odgovorne za te podatke. Prije provođenja istraživanja, zatraženo je odobrenje Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za njegovo provođenje. Nakon dobivanja odobrenja od strane Državnog odvjetništva RH (*Prilog 2.*), poslana je molba za sudjelovanje u istraživanju na Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu u čijim će se prostorijama istraživanje i provesti te je ona prihvaćena. Prikupljeni podaci su pohranjeni na način da se osigurala njihova tajnost. Identitet sudionika istraživanja neće biti otkriveni u pismenim ni u usmenim izvještajima, kao ni u formalnim ili neformalnim raspravama pred drugim istraživačima, stručnim ili ostalim osobama. Istraživanje je provedeno pod nadzorom i vodstvom iskusnog istraživača.

Tijekom istraživanja javila se dilema vezana uz davanja odobrenja sudionika (osumnjičenika i oštećenika) za prikupljanje i obradu podataka. Iako je obrada arhivskih podataka dozvoljena te provođenjem ovog istraživanja nisu prekršene odredbe etičkih kodeksa, davanje odobrenja sudionika može se javiti kao etička dilema.

6. REZULTATI

6.1. Podaci o osumnjičeniku

Podaci o osumnjičeniku prikupljeni su pomoću sljedećih varijabli: spol, dob, obrazovno-profesionalni status, boravište/nadležni Centar za socijalnu skrb i ranije intervencije Centra za socijalnu skrb.

Tablica 1. Spol osumnjičenika

Spol osumnjičenika	f	%
Muško	73	94,80
Žensko	4	5,20
Ukupno	77	100

Iz Tablice 1. je vidljivo da od ukupnog broja osumnjičenih (N=77), njih 94,80% su muškog spola, odnosno svega 5,20% osumnjičenika čini ženski spol. Ovaj postotak je znatno niži od rezultata evaluacija prethodnih godina kada je ženski spol činio 10% (Modrić, 2016) i 7,18% osumnjičenika (Mirosavljević i sur., 2010). Prema Državnom zavodu za statistiku broj prijavljenih maloljetnih ženskih osoba od 2016. do 2021. godine prosječno iznosi 12,60%, dosežući vrhunac 2017. godine (15,40%) te je od onda stabilan i kreće se oko 12%. S obzirom na navedeno, razumljivo je da muški spol čini veći udio kada je riječ o nalažanju ove posebne obveze, pošto čine i većinski dio kriminaliteta općenito.

Tablica 2. Dob osumnjičenika

Dob	f	%
14	2	2,60

15	6	7,79
16	10	12,99
17	6	7,79
18	11	14,29
19	14	18,18
20	21	27,27
21	7	9,09
Ukupno	77	100

Iz Tablice 2. vidljivo je da je izvansudska nagodba najčešće naložena mlađim punoljetnicima (68,83%), od kojih je najviše mladih s navršениh 20 godina (27,27%). Ovaj podatak ukazuje na znatno povećanje broja mladih punoljetnika u odnosu na prethodne evaluacije kada su činili 56% (Modrić, 2016), 34,45% (Miroslavljević i sur., 2010) i 40% (Kovačić, 2008) ukupnog broja mladih kojima je izrečena ova posebna obveza. Ovi podaci su znatno viši u odnosu na podatke Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike koje vodi evidenciju djece, maloljetnika i mladih punoljetnika s problemima u ponašanju. Udio osuđenih mladih punoljetnih počinitelja kaznenih djela u skupini počinitelja od 14. do 23. godine života se od 2016. do 2020. godine kretao oko 40%. Maloljetnici čine 31,17% uzorka osumnjičenika od kojih su 10,39% mlađi maloljetnici, a 20,78% stariji maloljetnici.

Tablica 3. Obrazovno profesionalni status osumnjičenika

Obrazovno profesionalni status	f	%
Pohađa školu	41	53,25
Radni odnos	25	32,47

Nezaposlen	5	6,49
Nema podataka	3	3,90
Škola i radni odnos	2	2,60
Rad na crno	1	1,30
Ukupno	77	100

Najveći broj osumnjičenika je uključen u sustav obrazovanja (53,25%), što predstavlja znatno smanjenje u odnosu na prethodne evaluacije. U prve dvije evaluacije broj osumnjičenika koji se još uvijek nalazio u sustavu obrazovanja se kretao oko 77%, dok je u trećoj on iznosio 65%. Do povećanja je došlo u broju osumnjičenika koji su u radnom odnosu (32,47%). U prvoj evaluaciji broj osumnjičenika koji su u radnom odnosu je 6%, a u sljedeće dvije se kreće oko 12%. Ovi rezultati su razumljivi s obzirom na to da je došlo do povećanja broja mlađih punoljetnika kojima je naložena izvansudska nagodba u odnosu na prethodne evaluacije. S obzirom na to da se radi o mladima do navršene 21. godine života, neki su nastavili s visokoškolskim obrazovanjem, dok su drugi stupili u radni odnos, a ovo je i važan podatak za razumijevanje načina nadoknade štete počinjene kaznenim djelom.

Tablica 4. Boravište osumnjičenika/nadležni Centar za socijalnu skrb

CZSS	f	%
Dubrava	16	20,78
Peščenica	11	14,29
Trešnjevka	10	12,99
Sesvete	10	12,99
Susedgrad	7	9,09

Gornji Grad-Medveščak	6	7,79
Maksimir	4	5,19
Črnomerec	3	3,90
Sv. Ivan Zelina	2	2,60
Donji Grad	1	1,30
Novi Zagreb	1	1,30
Trnje	1	1,30
Velika Gorica	1	1,30
Donja Stubica	1	1,30
Nova Gradiška	1	1,30
Vrbovec	1	1,30
Krapina	1	1,30
Ukupno	77	100

Najviše osumnjičenika dolazi iz Zagreba (90,91%), a najčešće su zastupljeni Centri za socijalnu skrb Dubrava (20,78%), Peščenica (14,29%) te Sesvete i Trešnjevka (12,99%). Nešto manji broj osumnjičenika ima boravište izvan Zagreba (9,09%), međutim slučaj je proslijeđen Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu s obzirom na to da su živjeli u Zagrebu (npr. zbog rastavljenih roditelja).

Tablica 5. Ranije intervencija prema osumnjičenika u centru za socijalnu skrb

Raniji tretman	f	%
Da	14	18,18

Ne	55	71,43
Nema podataka	8	10,39
Ukupno	77	100

Većina osumnjičenika ranije nije bila u tretmanu centra za socijalnu skrb (71,43%), dok skoro petina jest (18,18%). Važno je za napomenuti da uključenost mlade osobe u tretman centra za socijalnu skrb nije nužno kršenje smjernice da se radi o prvom deliktu osumnjičenika, jer postoje brojni razlozi zbog koje je ista mogla biti uključena u tretman centra za socijalnu skrb (problemi u školi ili obitelji, savjetovanje...). Međutim, uključenost u tretman može ukazivati na povećanu razinu rizika osumnjičenika za počinjenje kaznenog djela.

6.2. Podaci o oštećeniku

Podaci o oštećeniku prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable: status i spol oštećenika, odnos oštećenika i osumnjičenika prije počinjenja kaznenog djela i dob oštećenika.

Tablica 6. Status i spol oštećenika

Status i spol	f	%
Fizička osoba M	47	53,41
Fizička osoba Ž	18	20,45
Pravna osoba	23	26,14
Ukupno	88	100

Iz Tablice 6. je vidljivo da je ukupno bilo 88 oštećenika, uključujući i pravne osobe, što je oko 10% više nego osumnjičenika, odnosno neki osumnjičenici su počinili kaznena djela protiv više

oštećenika. Oštećenici su u većini slučajeva bile fizičke osobe (73,86%) i to muškog spola (53,41%). Navedeno ukazuje na slijeđenje kriterija za uključivanjem u posredovanje da je poželjno da oštećenik bude fizička osoba. Iako ovaj kriterij nije isključiv, on je koristan u pogledu ispunjavanja cilja izvansudske nagodbe, a to je da dođe do otvorene komunikacije, da oštećenik ukaže koje sve posljedice trpi te da osumnjičenik može čuti kako je njegovo ponašanje uistinu utjecalo na drugu osobu. Unatoč tome, prihvatljivo je da se izvansudska nagodba pokrene i kada pravna osoba može osigurati predstavnika koji je spreman sudjelovati u ovom postupku i zastupati interese pravne osobe (Žižak i Mirosavljević, 2013).

Tablica 7. Odnos oštećenika (fizičke osobe) i osumnjičenika

Odnos oštećenika i osumnjičenika	f	%
Poznaju se od ranije	41	65,08
Ne poznaju se od ranije	24	36,92
Ukupno	65	100

Odnos oštećenika i osumnjičenika je uzet u obzir samo kada se radi o fizičkim osobama. Oštećenik i osumnjičenik su se poznali u 65% slučajeva što čini ovu posebnu obvezu posebice vrijednom u smislu zajedničkog rješavanja kaznenog djela i stvaranja temelja za miroljubiv zajednički život te socijalni mir.

Tablica 8. Dob oštećenika

Dob oštećenika	f	%
13-19 godina	27	41,54
20-28 godina	15	23,08
32-39 godina	8	12,31

40-71 godina	15	23,08
Ukupno	65	100

Iz Tablice 8. je vidljivo da je većina oštećenika mlađa od 20 godina (41,54%) ili starija od 30 godina (35,38%). Veći broj starijih oštećenika može se povezati s većim brojem imovinskih delikata, dok se broj oštećenika mlađih od 20 godina može povezati s nasilničkim ponašanjem koje se najčešće događa među vršnjacima. U odnosu na drugu evaluaciju (Miroslavljević, Koller-Trbović i Lalić-Lukač, 2010), broj oštećenika mlađih od 20 godina je smanjen te je tada iznosio 48,82%, dok se broj oštećenika starijih od 40 godina povećao, a tada je iznosio 19,69%. Najveći porast je vidljiv u dobnoj skupini od 20 do 30 godina gdje je u ovoj evaluaciji (23%) zastupljeno duplo više oštećenika u odnosu na drugu evaluaciju (11,81%).

Tablica 9. Vrsta pravnog objekta

Vrsta pravnog objekta	f	%
Kafić	10	43,48
Trgovina	4	17,39
Privatna poduzeća	3	13,04
Kiosk	2	8,70
Radno mjesto	2	8,70
Kazalište	2	8,70
Ukupno	23	100

Iz Tablice 9. je vidljivo da kada govorimo o pravnim osobama kao oštećenicima se najčešće radi o kafićima (skoro 45%), dok su rjeđe zastupljene trgovine, mala privatna poduzeća, kiosk, kazalište i kaznena djela koja su počinjena na radnom mjestu.

6.3. Podaci o kaznenom djelu

Podaci o kaznenom djelu prikupljeni su na temelju varijabli: vrsta kaznenog djela, suučesništvo, broj ranije počinjenih kaznenih djela, mjesto počinjenja kaznenog djela, osoba koja je prijavila kazneno djelo, posljedice kaznenog djela i je li izrečena još koja posebna obveza.

Tablica 10. Vrsta kaznenog djela

Vrsta kaznenog djela	f	%
Kaznena djela protiv imovine	53	58,89
Krađa	17	18,89
Teška krađa	14	15,56
Oštećenje tuđe stvari	12	13,33
Teška krađa u pokušaju	3	3,33
Krađa u pokušaju	2	2,22
Pronevjera	2	2,22
Iznuda	1	1,11
Utaja	1	1,11
Prijevvara	1	1,11
Kaznena djela protiv života i tijela	16	17,78
Teška tjelesna ozljeda	10	11,11
Tjelesna ozljeda	6	6,67
Protiv javnog reda	6	6,67

Nasilničko ponašanje	6	6,67
Kaznena djela protiv osobne slobode	4	4,44
Prijetnja	4	4,44
Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka	4	4,44
Računalna prijevara	3	3,33
Računalno krivotvorenje	1	1,11
Kaznena djela protiv pravosuđa	4	4,44
Lažno prijavljivanje	3	3,33
Lažni iskaz	1	1,11
Kaznena djela protiv opće sigurnosti	1	1,11
Dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom	1	1,11
Kaznena djela krivotvorenja	1	1,11
Krivotvorenje isprave	1	1,11
Kaznena djela protiv braka, obitelji i djece	1	1,11
Povreda privatnosti djeteta	1	1,11
Ukupno	90	100

Iz Tablice 10. je vidljivo da je broj kaznenih djela veći od broja osumnjičenika i oštećenika. Ovaj podatak ukazuje na činjenicu da su neki osumnjičenici počinili više kaznenih djela prema istom oštećeniku. Prevladavaju kaznena djela protiv imovine (58,89%) i kaznena djela protiv života i tijela (17,78%) što je u skladu s prethodnim evaluacijama i Državnim zavodom za statistiku (web.dzs.hr/arhiva.htm). U skupini kaznenih djela protiv imovine najviše su zastupljeni krađa

(18,89%), teška krađa (15,56%) i oštećenje tuđe stvari (13,33%). U skupini kaznenih djela protiv života i tijela javljaju se teška tjelesna ozljeda (11,11%) i tjelesna ozljeda (6,67%), a važno je i za spomenuti kazneno djelo nasilničkog ponašanja koje čini 6,67% ukupnog broja kaznenih djela. Nasilni delikti čine oko četvrtine svih kaznenih djela, međutim to je u skladu s uvjetom da se ne smije raditi o beznačajnom kaznenom djelu prilikom nalaganja posredovanja kroz izvansudsku nagodbu. U ovoj evaluaciji se po prvi put javljaju kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka (4,44%). Prema Državnom zavodu za statistiku od 2017. godine dolazi do porasta ovih kaznenih djela što je i očekivano s obzirom na razvoj tehnologije i tehnoloških znanosti (web.dzs.hr/arhiva.htm). Kaznena djela koja su manje zastupljena su teška krađa i krađa u pokušaju, pronevjera, prijetnja i lažno prijavljivanje što dokazuje mogućnost primjene izvansudske nagodbe u slučajevima različitih kaznenih djela.

Tablica 11. Suučesništvo u počinjenju kaznenog djela

Kazneno djelo je počinio:	f	%
Sam	46	59,74
S jednom osobom	15	19,48
S dvije osobe	15	19,48
S tri i više osobe	1	1,30
Ukupno	77	100

Iz Tablice 11. je vidljivo da je maloljetnik/mlađi punoljetnik kazneno djelo počinio sam u 59,74% slučajeva, dok je suučesništvo postojalo u 40,26% slučajeva. Prema Državnom zavodu za statistiku broj optuženih maloljetnih osoba koji su kategorizirani kao supočinitelji od 2015. do 2019. godine se kreće oko 42% što je u skladu istraživanjem Kovčo-Vukadin (2005) koja navodi da maloljetnici čine kaznena djela u supočiniteljstvu u 38% slučajeva i rezultatima dobivenim u ovoj evaluaciji. Iako je jedna od smjernica da je poželjno da se radi o jednom počinitelju i jednoj žrtvi, ovaj kriterij

nije isključiv jer postoje posebno određene metode posredovanja u zajedničkom susretu kada je uključeno više oštećenika ili osumnjičenika.

Tablica 12. Počinjeno kazneno djelo osumnjičeniku je:

Počinjeno kazneno djelo osumnjičeniku je:	f	%
Prvo	69	89,61
Drugo	5	6,49
Treće i više	3	3,90
Ukupno	77	100

Kaznena djela su osumnjičenicima bila prva u skoro 90% slučajeva što je u skladu s preporukom da počinjeno kazneno djelo osobi bude prvo kako bi se uključila u posredovanje, ali ovo nije isključivi kriterij. Prilikom donošenja odluke da nema osnove za vođenje kaznenog postupka i uključivanja u proces posredovanja važno je uzeti u obzir narav i okolnosti kaznenog djela i njegova osobna svojstva što može biti jedan od razloga zašto je ova posebna obveza određena mladima koji su već počinili kazneno djelo (10,39%) (Zakon o sudovima za mladež, 2020).

Tablica 13. Mjesto počinjenja kaznenog djela

Mjesto počinjenja kaznenog djela	f	%
U mjestu boravišta	75	83,33
Izvan mjesta boravišta	15	16,67
Ukupno	90	100

Kao što je već rečeno, 77 osumnjičenika je počinilo 90 kaznenih djela što znači da su neki osumnjičenici počinili više od jednog kaznenog djela prema različitim oštećenicima ili pak više

kaznenih djela prema istom oštećeniku. Tablica 13. pokazuje da je većina kaznenih djela počinjena u mjestu boravišta osumnjičenika, odnosno u Zagrebu (83,33%), dok je 16,67% njih počinjeno izvan mjesta boravišta.

Tablica 14. Kazneno djelo je prijavio

Kazneno djelo je prijavio:	f	%
Oštećenik	47	53,41
Policija	21	23,86
Drugi	20	22,73
Ukupno	88	100

Prije analize Tablice 14. važno je za podsjetiti da je petero osumnjičenika počinilo kaznena djela protiv više oštećenika te je zbog toga broj oštećenika, a samim time i broj prijava kaznenih djela veći. Iz Tablice 14. je vidljivo da je kazneno djelo najčešće prijavio sam oštećenik (53,41%), a zatim policija (23,86%) koja je osumnjičenika najčešće zatekla tijekom ili nakon počinjenja kaznenog djela.

Tablica 15. Posljedice kaznenog djela za oštećenika

Posljedice kaznenog djela za oštećenika	f	%
Materijalne	52	59,09
Fizičke	12	13,64
Psihološke	12	13,64
Materijalne i psihološke	8	9,09

Fizičke i psihološke	4	4,54
Ukupno	88	100

Posljedice kaznenog djela po 88 oštećenika su najčešće materijalne (59,09%) što je u skladu s rezultatom da je najčešći oblik nadoknade štete isprika i materijalna naknada. Sljedeće posljedice su psihološke i fizičke (13,64%). Posljedice koje oštećenik kaznenog djela osjeća ovise o prirodi i trajanju kaznenog djela, kao i o samom oštećeniku (Borovec i Burazer, 2007). Ovi rezultati su u skladu s činjenicom da su kaznena djela protiv imovine najviše zastupljena kod maloljetnih/mlađih punoljetnih počinitelja kaznenih djela, stoga su i materijalne posljedice one koje su najčešće nastupile.

Tablica 16. Uz izvansudsku nagodbu izrečena još neka posebna obveza

Izrečena još neka posebna obveza	f	%
Da	17	22,08
Ne	60	77,92
Ukupno	77	100

Iz Tablice 16. je vidljivo da je uz izvansudsku nagodbu izrečena još neka posebna obveza u nešto više od 20% slučajeva. Kada je ona bila izrečena najčešće se radilo o uključivanju u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade (54,17%) i drugim obavezama (33,33%). Druge obveze koje su se najčešće izrekle su čitanje knjige na temu nasilja i pisanje eseja na temu knjige.

Kod sedam osumnjičenika je nepokretanje kaznenog postupka bilo uvjetovano izvršavanjem tri posebnih obveza.

Tablica 17. Ako je izrečena posebna obveza, koja

Posebna obveza	f	%
Da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade	13	54,17
Druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo i osobne i obiteljske prilike maloljetnika	8	33,33
Da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja	3	12,50
Ukupno	24	100

6.4. Podaci o tijeku izvansudske nagodbe

Podaci o tijeku i završetku izvansudske nagodbe prikupljeni su pomoću varijabli: dobrovoljnosti sudjelovanja osumnjičenika i oštećenika, broja susreta s osumnjičnikom i oštećenikom, vrste korištene metode, brojem postignutih sporazuma, načinima popravka štete, brojem uspješno završenih procesa, trajanjem procesa i podataka o (ne)pokretanju kaznenog postupka.

Tablica 18. Dobrovoljnost sudjelovanja osumnjičenika

Dobrovoljnost sudjelovanja osumnjičenika	f	%
Da	77	100
Ne	0	0
Ukupno	77	100

U Tablici 18. su prikazani osumnjičenici koji su na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu potpisali pristanak za sudjelovanjem u procesu posredovanja kroz izvansudsku nagodbu te čiji su slučajevi bili upućeni u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu. Osumnjičenici su se također uvijek dobrovoljno odazvali na prvi razgovor u stručnoj službi za izvansudsku nagodbu što je i očekivano s obzirom na to da ovaj postupak ima mnoge prednost za njih; nema formalnog sankcioniranja, kraći je te mnogi smatraju da je naklonjen osumnjičeniku u pogledu težine sankcije ili nadoknade štete.

Tablica 19. Dobrovoljno sudjelovanje oštećenika

Dobrovoljno sudjelovanje oštećenika	f	%
Da	82	93,18
Ne	5	5,68
Nije došlo do susreta	1	1,14
Ukupno	88	100

Oštećenici su htjeli sudjelovati u posredovanju kroz izvansudsku nagodbu u više od 90% slučajeva, a od onih koji nisu, kao najčešće razloge posredniku prilikom prvog kontakta navode: da se ne žele time baviti, ne pristaju na uvjete ili pak ne žele nikakav kontakt sa osumnjičenikom. U jednom slučaju do traženja pristanka od strane oštećenika nije došlo uslijed prekida izvansudske nagodbe zbog recidivizma osumnjičenika te je prema njemu pokrenuti kazneni postupak.

Tablica 20. Broj susreta/razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog razgovora

Broj individualnih razgovora/susreta s osumnjičenikom	f	%
Jedan	74	96,10

Dva	2	2,60
Tri i više	1	1,30
Ukupno	77	100

S osumnjičenikom je najčešće održan jedan susret/razgovor prije zajedničkog razgovora (96,10%), dok je u nešto manje od 4% slučajeva održano dva ili više susreta.

Tablica 21. Broj susreta/razgovora s oštećenikom prije zajedničkog razgovora

Broj individualnih razgovora/susreta s oštećenikom	f	%
Jedan	74	84,09
Dva	7	7,95
Tri i više	1	1,14
Nije došlo do susreta	6	6,82
Ukupno	88	100

Ovdje su uzeti u obzir svi oštećenici, dakle i oni koji nisu pristali na sudjelovanje ili je došlo do pokretanja kaznenog postupka, a to je njih 6. Iz Tablice 21. je vidljivo da se je s oštećenicima češće održalo dva ili više individualnih susreta (9,09%) što se vjerojatno može objasniti time da je ovo za oštećenika posebice stresno iskustvo. Također, u odnosu na drugu evaluaciju vidljivo je znatno povećanje broja dva i više susreta; 2,68% naspram 9,09%.

Tablica 22. Vrsta korištene metode u zajedničkom razgovoru

Vrsta metode	f	%
Nema podataka	49	55,68
Standardna metoda	21	23,86
Metoda poštar	5	5,68
Tandem	1	1,14
Vodeničko kolo i poštar	3	3,41
Nije došlo do zajedničkog susreta	9	10,23
Ukupno	88	100

U Tablici 22. su prikazane metode medijacije između osumnjičenika i oštećenika koje su se provele tijekom procesa posredovanja kroz izvansudsku nagodbu. Standardna metoda je korištena u skoro četvrtini zajedničkih razgovora, dok su se uz nju u samo nekoliko slučajeva koristile metoda poštar, vodeničkog kola i kombinacija metoda vodeničkog kola i poštar. Najčešće korištenje standardne metode je očekivano s obzirom na to da ova metoda predstavlja temelj provođenja izvansudske nagodbe. Za oko 55% provedenih zajedničkih razgovora nema podataka o korištenoj metodi. Razlog ove nepoznanice je što u samom izvješću nije bila napisana konkretna metoda koja se koristila ili izvješće o zajedničkom razgovoru nije bilo opisano na način da bi se iz njega moglo iščitati i zaključiti o kojoj se metodi radilo. U devet slučajeva nije došlo do zajedničkog susreta. Uz prethodno navedena pet slučajeva gdje oštećenici nisu htjeli sudjelovati u procesu izvansudske nagodbe i jedan gdje je zbog recidivizma pokrenuti kazneni postupak, u tri slučajeva zajednički susret nije održan zbog nedolaska oštećenika ili osumnjičenika.

Tablica 23. Broj postignutih sporazuma

Broj postignutih sporazuma	f	%
Da	75	85,23
Ne	13	14,77
Ukupno	88	100

U odnosu na ukupan broj oštećenika koji su bili pozvani na sudjelovanje u izvansudskoj nagodbi, sporazum je postignut u 85,23% slučajeva što predstavlja znatno povećanje broja postignutih sporazuma u odnosu na prethodnu evaluaciju (70%).

Tablica 24. Razlozi zbog kojeg nije došlo do sporazuma

Razlozi zbog kojeg nije došlo do sporazuma	f	%
Oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma	4	30,77
Nešto drugo	4	30,77
Nisu se mogli međusobno dogovoriti	3	23,08
Nije održan zajednički susret zbog nedolaska osumnjičenika/oštećenika	2	15,38
Ukupno	13	100

Vidljivo je da sporazum u 30,77% slučajeva nije postignut zbog toga što oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma. U nešto manje slučajeva do sporazuma nije došlo zato što se osumnjičenik i oštećenik nisu mogli dogovoriti o nadoknadi štete (23,08%) ili jer nije održan zajednički susret zbog nedolaska osumnjičenika/oštećenika (15,38%). Drugi razlozi se odnose na

to da se u jednom slučaju oštećenik „ne želi time baviti“, u jednom slučaju se oštećenik ne može kontaktirati, u jednom slučaju je proces posredovanja obustavljen i za jedan slučaj nema podatka.

Tablica 25. Način popravka ili nadoknade štete

Način popravka ili nadoknade štete	f	%
Isprika i materijalna naknada	39	52,00
Isprika	27	36,00
Materijalna naknada	5	6,67
Isprika i povrat stvari	1	1,33
Isprika i rad/aktivnost	1	1,33
Isprika i simboličan dar	1	1,33
Isprika, materijalna naknada i zabrana prilaženja oštećeniku	1	1,33
Ukupno	75	100

Od 75 postignutih sporazuma kao najčešći oblici popravka štete navedeni su isprika i materijalna naknada (52%) što je u skladu s činjenicom da se najčešće radilo o imovinskim deliktima i materijalnim posljedicama istih. Iz Tablice 25. je također vidljivo da je isprika kao jedini način popravka štete zastupljena u 36% slučajeva, a nakon toga samo materijalna naknada u 5 slučajeva. U ostalih 4 slučajeva oštećenici i osumnjičenici su uz ispriku kao način popravka štete zajednički dogovorili i povrat stvari ili rad/aktivnost ili simboličan dar ili materijalnu naknadu i zabranu da se prilazi oštećeniku.

Iz Tablice 26. je vidljivo da je od ukupno 88 oštećenika čiji su slučajevi upućeni u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu, prema njih 70 je proces uspješno izvršen do kraja. Od 18 neuspješnih procesa, razlozi za neuspješnost njih 13 su objašnjeni u Tablici 24., a uz njih u još 5 slučajeva dolazi do neuspješnog procesa zbog neizvršavanja dogovorenog sporazuma.

Tablica 26. Trajanje procesa izvansudske nagodbe

Trajanje procesa	Svi provedeni procesi (f)	Svi provedeni procesi (%)	Uspješni procesi (f)	Uspješni procesi (%)	Neuspješni procesi (f)	Neuspješni procesi (%)
<1 mjesec	26	29,55	20	28,57	6	33,33
1-3 mjeseca	40	45,45	32	45,71	8	44,44
3-6 mjeseca	18	20,45	16	22,86	2	11,11
>6 mjeseca	4	4,55	2	2,86	2	11,11
Ukupno	88	100	70	100	18	100

Svi procesi su u prosjeku trajali 1-3 mjeseca (45,45%) ili manje od mjesec dana (29,55%). Duže trajanje procesa se obično javljalo u slučajevima kada je dogovoren veći iznos materijalne naknade pa je osumnjičenik istu isplaćivao u više rata kroz određeno razdoblje. Možemo zaključiti kako izvansudska nagodba teži da predmeti budu obrađeni u što kraćem vremenskom razdoblju u odnosu na tradicionalni kazneni postupak. Uspješnost i neuspješnost procesa će detaljnije biti razrađeni u sljedećem potpoglavlju.

6.5. Podaci o uspješnosti procesa izvansudske nagodbe

Prethodno navedeni kriteriji uvelike utječu na to hoće li proces izvansudske nagodbe završiti uspješno. Uspješnost izvansudske nagodbe kompleksno je pitanje s obzirom na to da se na njega može gledati iz različitih kriterija: zajednički razgovor između osumnjičenika i oštećenika, postignuti sporazum, njegovo izvršenje i na kraju odluka državnog odvjetništva o pokretanju ili nepokretanju kaznenog postupka.

Tablica 27. Uspješnost procesa izvansudske nagodbe

Proces izvansudske nagodbe je izveden:	f	%
Uspješno	70	79,55
Neuspješno	18	20,45
Ukupno	88	100

Od ukupno 77 osumnjičenika i 88 oštećenika, proces izvansudske nagodbe je uspješno okončan u 70 slučajeva, odnosno došlo je do uspješnog izvršenja dogovorenog sporazuma između oštećenika i osumnjičenika u 79,55% slučajeva. Važno je za napomenuti da u broj neuspješnih procesa izvansudske nagodbe ulaze svi osumnjičenici i oštećenici koji nisu htjeli sudjelovati u procesu posredovanja i slučajevi kad sporazumi nisu dogovoreni. Ako maknemo te slučajeve i uspješnost procesa promotrimo samo iz konteksta dogovorenih sporazuma (N=75), uspješnost procesa izvansudske nagodbe iznosi 93,33%, odnosno dogovoreni sporazumi su uspješno izvršeni u 93,33% slučajeva. Ovaj podatak je moguće promatrati i iz Tablice 28. u kojoj je navedeno da dogovoreni sporazum nije izvršen samo u 5 slučajeva.

Tablica 28. Ako neuspješan, razlog:

Razlog neuspješnog procesa	f	%
Sporazum nije izvršen	5	27,78
Oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma	4	22,22
Nešto drugo	4	22,22
Nemogućnost dogovora kod zajedničkog susreta	3	16,67
Nije održan zajednički susret zbog nedolaska osumnjičenika/oštećenika	2	11,11
Ukupno	18	100

Ovi podaci su u skladu s pokazateljima uspješnosti izvansudske nagodbe u Austriji koji ukazuju na 80% uspješnosti procesa posredovanja. U usporedbi s prethodnim evaluacijama vidljiv je neznatan porast uspješnosti u odnosu na 2015. godinu kada je uspješnost procesa iznosila 68,22% (Modrić, 2016), dok je u odnosu na razdoblje 2006.-2009. godine (85,95%) i 2001.-2006. godine (83,89%) vidljiva niža uspješnost (Miroslavljević i sur., 2010; Kovačić, 2008).

6.6. Podaci o odluci državnog odvjetništva

Odluka državnog odvjetništva odnosi se na odluku o (ne)pokretanje kaznenog postupka prema maloljetnom ili mlađem punoljetnom osumnjičeniku za kazneno djelo. Ova odluka uvelike ovisi o izvješću Stručne službe za izvansudsku nagodbu koje bi moralo sadržavati podatke o tijeku procesa posredovanja, načinu popravka štete, je li sporazum izvršen te angažiranosti osumnjičenika. Isključivo državni odvjetnik za mladež može odlučiti o pokretanju ili nepokretanju kaznenog postupka.

Tablica 29. Odluka državnog odvjetništva o kaznenom postupku

Odluka o kaznenom postupku	f	%
Nepokretanje	69	89,61
Pokretanje	8	10,39
Ukupno	77	100

Od ukupno 77 osumnjičenika/slučajeva upućenih u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu Zagreb, državno odvjetništvo je u 69 slučajeva donijelo odluku o nepokretanju postupka, dok je u 8 slučajeva kazneni postupak pokrenut. Vidljivo je da je postotak nepokretanja postupka (89,61%) veći od postotka uspješnosti procesa (79,55%). Ovo se može objasniti time što državno odvjetništvo uzima u obzir angažiranost osumnjičenika, odnosno postupak se ne pokreće ako je osumnjičenik iskazao kajanje, želju za nadoknadom štete ili pak mu je izrečena neka druga

posebna obveza koju je ispunio. Do pokretanja kaznenog postupka dolazi kad osumnjičenik ne izvrši sporazum, ne želi nadoknaditi štetu na primjeren način ili se ne odazove na zajednički susret.

Možemo zaključiti kako je posredovanje kroz izvansudsku nagodbu primjerena alternativna mjera prema kojoj osumnjičenik i oštećenik zajednički dogovaraju način nadoknade štete, a osumnjičenici te sporazume u većini slučajeva i izvršavaju.

7. RASPRAVA

Kako bi odgovorili na postavljene ciljeve i provjerili postavljene hipoteze, u ovom je poglavlju sadržana diskusija provedene evaluacije izvansudske nagodbe u odnosu na prethodna istraživanja iste (Modrić, 2016, Mirosavljević i sur., 2010, Kovačić, 2008), ali i u odnosu na strana istraživanja prikazana u uvodnom dijelu rada. Osvrnut ćemo se na kretanje kaznenih djela, postignute i izvršene sporazume te najčešće razloge koji dovode do istog, tijekom procesa posredovanja te odluke državnih odvjetništva o (ne)pokretanju postupka. Ovime nam se pruža uvid u razvoj izvansudske nagodbe kroz skoro 21 godinu njezine primjene uz nedostatak istraživanja iz razdoblja između 2009. i 2014. godine.

Sva četiri provedena istraživanja dokazuju da se izvansudska nagodba primjenjuje u skladu s kriterijima definiranih u Zakonu o sudovima za mladež (2020) i stručnim smjernicama. Najveći udio kaznenih djela koji su počinile maloljetne i mlađe punoljetne osobe kroz sve četiri evaluacije su imovinski i nasilni delikti što potvrđuje činjenicu da se ne radi o beznačajnim kaznenim djelima. Dokaz za to je i pokretanje postupka prema onim osumnjičenicima koji sporazum nisu izvršili ili kad nisu ni preuzeli inicijativu za nadoknadom štete. U Austriji su u izvansudsku nagodbu najčešće upućeni mladi koji su počinili kaznena djela kao što je tjelesna ozljeda (85%), a ostatak kaznenih djela čine imovinski delikti i kaznena djela protiv osobne slobode (13%-15%) (Bolivar i sur., 2015). U većini dogovorenih sporazuma barem dio nadoknade štete je isprika (93%) što nam može ukazati na to da je maloljetnik prihvatio odgovornost za kazneno djelo, odnosno da je zadovoljena osnova za nalaganjem posredovanja kroz postojanje visokog stupnja izvjesnosti da je maloljetnik/mlađi punoljetnik počinio delikt. Kada je riječ o dobrovoljnosti sudjelovanja osumnjičenika i oštećenika vidimo da su svi osumnjičenici željeli sudjelovati, odnosno svi su potpisali suglasnost za sudjelovanje na Općinskom državnom odvjetništvu. U prethodnim evaluacijama dobrovoljnost sudjelovanja osumnjičenika se kretala oko 95%, a istraživanje provedeno u Finskoj pokazuje da je oko 90% osumnjičenika želi dobrovoljno sudjelovati u procesu (Bolivar i sur., 2015). Dobrovoljnost sudjelovanja oštećenika (93%) je nešto niža nego kod osumnjičenika, međutim to je razumljivo s obzirom na to da im je nanesena šteta, ljuti su i žele da osumnjičenik bude kažnjen. Zbog toga je vrlo važno da posrednik dobro objasni tijek i cilj postupka kako bi oštećenik shvatio da posredovanje ima brojne prednosti u odnosu na sudski postupak, ali i dati do znanja da može odustati u bilo kojem trenutku. Sudjelovanje u izvansudskoj

nagodbi ima brojne prednosti za oštećenike: utjecaj na odluku i brže dobivanje nadoknade štete, dobivanje odgovora na pitanja i brzina postupka. U većini slučajeva se radilo o prvom deliktu osumnjičenika (90%), međutim recidivizam nije isključiv kriterij. U prvom istraživanju je bilo uključeno oko 6% osumnjičenika koji su već prije počinili kazneno djelo, u drugom oko 12% i trećem 15%. Vidimo da se državno odvjetništvo ne oslanja nužno na broj kaznenih djela koje je osoba počinila već da uzimaju u obzir prirodu i okolnost kaznenog djela te osobitost i prilike osumnjičenika što je i u skladu sa Zakonom o sudovima za mladež (2020). S obzirom na to da su najčešće počinjena kaznena djela krađe i teške krađe vidimo da se radi i tipičnom mladenačkom deliktu, a ne o brutalnom, surovom i pomno planiranim kaznenim djelima s velikim fizičkim i psihološkim posljedicama po oštećeniku. Počinjeni nasilni delikti su odraz nezrelog mladenačkog postupanja i nemogućnosti rješavanja međusobnih konflikta nenasilnim putem.

Preporučeni kriterij nalaganja ove posebne obveze su kaznena djela u koja su uključeni jedan osumnjičenik i jedan oštećenik koji je fizička osoba. U prvom je istraživanju 52% mladih samostalno počinilo kazneno djelo, u drugom 40%, trećem 65%, dok je u ovom istraživanju 60% mladih samostalno počinilo kazneno djelo. Povećanje broja mladih koji sami čine kaznena djela može biti zabrinjavajuće s obzirom na to da se nerijetko smatra da oni imaju negativniju kriminološku prognozu u odnosu na one koji čine kaznena djela u grupama (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993; prema: Modrić, 2016), iako se može raditi i o utjecaju same preporuke da se radi o jednom osumnjičeniku. U skoro 75% slučajeva oštećenici su bile fizičke osobe, što je nešto niže od udjela u prvom (92%) i drugom istraživanju (84%). Možemo zaključiti da državno odvjetništvo proširuje ovaj kriterij posebice ako se radi fizičkim osobama koje su ujedno i pravne osobe (vlasnici kafića, malih poduzeća) koji su direktno pogođeni kaznenim djelom u pogledu poslovanja i koji mogu zastupati vlastite interese. Iz spisa slučajeva je bilo vidljivo da je državno odvjetništvo uputilo slučaj u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu temeljem mišljenja nadležnog centra za socijalnu skrb i stručnog suradnika na Općinskom državnom odvjetništvu te donijelo odluku o uspješnosti procesa i daljnjem postupku.

S obzirom na navedeno možemo zaključiti da se ova alternativna mjera primjenjuje u skladu sa ZSM-om (2020) i stručnim kriterijima, odnosno možemo zaključiti da je prva hipoteza potvrđena s obzirom da su zadovoljeni kriteriji: radi se o kaznenim djelima za koje je propisana kazna do 5 godina ili novčana kazna, ne radi se o beznačajnom deliktu, postojao je visok stupanj izvjesnosti

da je osoba počinila kazneno djelo, osumnjičenik i oštećenik su dobrovoljno sudjelovali u procesu te se je u većini slučajeva radilo o jednom osumnjičeniku, jednoj oštećeniku koja je fizička osoba, ali i da su ti kriteriji prošireni kada je to bilo moguće. Također je potvrđena i druga hipoteza prema kojoj se očekivalo da će više od 90% osumnjičenika i oštećenika pristati dobrovoljno sudjelovati u procesu izvansudske nagodbe.

Kada govorimo o tijeku procesa izvansudske nagodbe, potrebno je u obzir uzeti broj individualnih susreta, vrstu korištene metode u zajedničkom razgovoru, postignut sporazum i način popravka štete koji je dogovoren, trajanje procesa, a na kraju je li sporazum uopće izvršen, odnosno je li proces izvansudske nagodbe uspješno okončan. Ovi kriteriji nam govore o provođenju postupka posredovanja s obzirom na smjernice čiji je cilj osiguranje kvalitete provođenja ove alternativne mjere.

U većini slučajeva je s osumnjičenicima održan jedan susret (96%) prije zajedničkog razgovora, dok je s oštećenicima češće održano više razgovora (10%). Iz prethodne evaluacije je vidljivo da su dva razgovora s osumnjičenicima održana u skoro 20% slučajeva, dok prva dva istraživanja pokazuju postotak jednog susreta s osumnjičenikom sličan našem (93% i 91%). Zanimljivi su rezultati prva dva istraživanja u kojima se samo jedan razgovor češće provodio sa oštećenikom, nego li sa osumnjičenikom. Bilo bi zanimljivo provesti istraživanje o razlozima koji dovode do većeg broja individualnih susreta sa osumnjičenikom ili oštećenikom. Za više od 55% zajedničkih razgovora nema podataka o korištenoj metodi. Ako uzmemo u obzir samo one zajedničke razgovore u kojima je metoda navedena, standardna metoda je korištena u 70% slučajeva. Nakon nje slijede metoda poštar, kombinacija metoda vodeničkog kola i poštar te na kraju metoda tandem. S obzirom na visok postotak suučesništva u počinjenju kaznenog djela zanimljivo je što metode kao što je vodeničko kolo nije češće korištena, odnosno korištena je prilikom samo jednog slučaja suučesništva. Evaluacija iz 2016. godine pokazuje korištenje istih metoda kao i u ovom razdoblju, s najčešćim korištenjem standardne metode (80%). Evaluacija iz razdoblja 2006.-2009. godine pokazuje rjeđe korištenje standardne metode (49%), međutim češće korištenje i veliku raznolikost drugih metoda kao što su reflektirajući tim, miješani parovi, metoda zrcala i različite kombinacije metoda. Najčešće korištenje standardne metode je očekivano s obzirom na to da ova metoda predstavlja temelj provođenja izvansudske nagodbe, odnosno medijacije između osumnjičenika i oštećenika na kojoj se ova posebna obveza temelji.

Do postignutog sporazuma između osumnjičenika i oštećenika je došlo u 85% slučajeva što je slično rezultatima evaluacija koje su obuhvatile razdoblje od 2001. do 2009. godine kada je taj postotak iznosio oko 89,50%. Broj postignutih sporazuma u ovom istraživanju predstavlja veliko povećanje u odnosu na 2015. godinu kada je do sporazuma došlo u 70% slučajeva. Kao najčešći razlozi nemogućnosti sklapanja sporazuma se navodi da oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma (30%), nemogućnost dogovora (23%) i neodržavanje zajedničkog razgovora zbog nedolaska jedne strane (15%). Rezultati evaluacije u Finskoj pokazuju da se sporazum postiže u oko 75% slučajeva (Bolivar i sur., 2015).

Kao najčešći načini popravka štete dogovoreni su isprika i materijalna naknada (52%) ili samo isprika (36%). Učestalost ovih načina popravka štete u skladu je s prethodnim, ali i stranim istraživanjima u kojima većina slučajeva završava sa isprikom koju oštećenici doživljavaju kao iskrenu (Bolivar i sur., 2015).

Većina procesa izvansudske nagodbe, neovisno o tome jesu li bili uspješni ili neuspješni, riješeni su u roku od tri mjeseca (74%). Najveći broj procesa trajao je 1-3 mjeseca (45%), neovisno o uspješnosti. Oko četvrtine procesa posredovanja je trajalo duže od tri mjeseca, a možemo pretpostaviti da se tu radi o nemogućnosti brzog održavanja zajedničkog razgovora ili duže vremensko razdoblje popravka štete, npr. osumnjičenik je isplaćivao materijalnu naknadu u više rata. Proces izvansudske nagodbe u Austriji nema preporučeno razdoblje trajanja, u odnosu na Hrvatsku gdje je ono tri mjeseca (Kovačić, 2008). Najčešće trajanje procesa do tri mjeseca je potvrđeno i u prethodnim istraživanjima, iako se rezultati donekle razlikuju. Samo u prvom istraživanju je skoro 50% uspješnih procesa trajalo manje od jednog mjeseca, a 30% njih je završeno u razdoblju od jednog do tri mjeseca. Rezultati drugog istraživanja pokazuju da je najviše procesa završeno u razdoblju od jednog do tri mjeseca (65%), a manje od jedan mjesec je trajalo samo 12% slučajeva. Evaluacija iz 2016. godine također pokazuje da je uspješni postupak najčešće trajao od jednog do tri mjeseca (50%), a četvrtina njih manje od mjesec dana. Ono što je zanimljivo je da su neuspješni provedeni procesi izvansudske nagodbe najčešće trajali manje od mjesec dana (52%), što je u skladu s najčešćim razlogom neuspješnosti; nemogućnost dogovora/sporazuma prilikom zajedničkog razgovora (32%). S obzirom na to možemo reći da se potvrdila četvrta hipoteza, odnosno da će oko 70% slučajeva biti završeno u roku od tri mjeseca. Kao najčešći razlog

neuspješnog procesa se navodi neizvršavanje sporazuma (28%), dok u 72% neuspješnih slučajeva sporazum nije ni postignut.

S obzirom na sve navedeno, proces izvansudske nagodbe je uspješno okončan u 80% slučajeva. Ovo je nešto više u odnosu na istraživanje u Austriji, Finskoj i Nizozemskoj gdje je 70% medijacija uspješno završilo (Bolivar i sur., 2015). U 20% slučajeva koji su upućeni u Stručnu službu proces nije bio uspješan, a to obuhvaća sve osumnjičenike/oštećenike koji nisu htjeli sudjelovati i kada sporazumi nisu postignuti ili izvršeni. Ako uzmemo u obzir samo postignute sporazume (N=75), sporazumi su bili izvršeni u 93% slučajeva što predstavlja visoku razinu uspješnosti. Ovi rezultati su u skladu s prethodnim istraživanjem prema kojem je ukupna uspješnost procesa izvansudske nagodbe nešto niža (68%), međutim ako promotrimo uspješnost u kontekstu postignutih sporazuma ona se penje na 97%. Dakle, većina osumnjičenika je dogovoreni sporazum izvršila. Uspješnost procesa promatranih u ovoj evaluaciji upućuje na znatno povećanje istih u odnosu na prethodnu evaluaciju. Ako uzmemo u obzir sve slučajeve upućene na izvansudsku nagodbu u prve dvije evaluacije, možemo vidjeti da je uspješnost procesa u ovom razdoblju znatno veća. Uspješnost procesa ukupnog broja slučajeva upućenih u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu u prvoj evaluaciji iznosi 71%, a zatim 76%. Ako se uzmu u obzir samo oni koji su htjeli sudjelovati i kada je došlo do zajedničkog susreta, uspješnost procesa u prvoj evaluaciji raste na 84% posto, a u drugoj na 86%. Možemo zaključiti da do neuspješnosti procesa češće dolazi zbog nekih drugih razloga, a ne zbog neizvršavanja sporazuma. To nam može govoriti da oni osumnjičenici koji su dogovorili način popravka štete shvaćaju kako je kazneno djelo imalo posljedice na drugu osobu te prihvaćaju i žele da se posljedice isprave pa samim time i taj sporazum uspješno izvršavaju.

U odnosu na odluku državnog odvjetnika, kazneni postupak nije pokrenut prema 90% svih osumnjičenika. Vidimo da je ovaj postotak znatno viši od postotka uspješnosti procesa posredovanja (80%). To je zato što odluka o pokretanju postupka ne ovisi samo o uspješnosti procesa, već se uvelike oslanja na izvješće posrednika, odnosno ovisi o tome koliko je osumnjičenik prihvatio odgovornost i poduzeo inicijativu za rješavanjem posljedica kaznenog djela. Tako na primjer, ako oštećenik ima „nerealne“ zahtjeve vezane uz nadoknadu štete koje maloljetni/mlađi punoljetni osumnjičenik realno nije mogao ispuniti (npr. isplata velike svote novca), ali je ponudio alternativu i vidjelo se da želi ispraviti nanesenu štetu, važno je da posrednik to opiše u izvješću kako bi državni odvjetnik za mladež i ove okolnosti neuspješnog procesa mogao

uzeti u obzir prilikom donošenja odluke. U takvom slučaju je vjerojatno da će doći do odluke o nepokretanju kaznenog postupka ili će se prvo zamijeniti posebna obveza (npr. doniranjem novca u humanitarne svrhe) pa ako se ispuni ta obveza će se donijeti odluka o nepokretanju. Međutim, ako sporazum nije postignut zbog toga što osumnjičenik ne želi na primjeren način nadoknaditi štetu ili napraviti kompromis prilikom dogovora, a na kraju i ako ne izvrši sporazum, vjerojatno je da će doći do odluke o pokretanju kaznenog postupka od strane državnog odvjetništva. U Austriji do nepokretanja kaznenog postupka prema mladima koji su sudjelovali u izvansudskoj nagodbi dolazi u 83% slučajeva, što je također veći postotak u odnosu na uspješnost procesa koja iznosi nešto više od 66% (Bolivar i sur., 2015). Od prve do treće evaluacije je nepokretanje postupka bilo u padu (87%, 85%, 82%), međutim i ovi rezultati govore o visokoj uspješnosti izvansudske nagodbe s obzirom na to da su u obzir uzeti svi slučajevi upućeni u Stručnu službu, neovisno o dobrovoljnosti sudjelovanja osumnjičenika/oštećenika.

S obzirom na predstavljene podatke, možemo reći da su i ostale hipoteze potvrdile. U trećoj hipotezi se očekivalo da će proces izvansudske nagodbe biti uspješno završen u 80% slučajeva, dok rezultati pokazuju da je ista uspješno završila u 85% slučajeva u odnosu na sve slučajeve koji su bili upućeni u stručnu službu za izvansudsku nagodbu. Na kraju, iz pete hipoteze se očekivalo da će do nepokretanja kaznenog postupka doći u 85% slučajeva u kojima je naložena izvansudska nagodba, međutim ovi rezultati su pokazali da je državno odvjetništvo odluku o nepokretanju postupka donijelo prema 90% svih osumnjičenika.

Smatram da bi bilo važno spomenuti prethodne evaluacije izvansudske nagodbe i dijela istraživanja koji je uzeo u obzir recidivizam nakon provedene izvansudske nagodbe. Postotak recidivizma nakon uspješno provedene izvansudske nagodbe u prvoj evaluaciji iznosi 10% (13 od 125 osumnjičenika) te većina onih koji su recidivirali su to učinili jednom. Zanimljiv je podatak da se najčešće radilo o kaznenom djelu zlouporabe opojnih droga (50%), odnosno ova kaznena djela nisu vezana uz kazneno djelo zbog kojeg su osumnjičenici bili uključeni u posredovanje. Ostali delikti su imovinski (teška krađa, krađa) i nasilni (nasilničko ponašanje) te jedan slučaj prijevare. Druga evaluacija pokazuje postotak recidivizma nakon uspješne izvansudske nagodbe od 17% (27 od 159 osumnjičenika) te je 87% njih recidiviralo samo jednom. Najzastupljenije kazneno djelo je zlouporaba opojnih droga (32%) dok nakon toga slijede imovinski i nasilni delikti. U trećoj evaluaciji izvansudske nagodbe za 2015. godinu, za 50% osumnjičenika nema podatka,

dok ostatak nije recidivirao. Ovaj podatak je razumljiv s obzirom na to da se radilo o vrlo kratkom razdoblju praćenja. Rezultati istraživanja ATA modela iz Austrije pokazuju da postoji razlika u recidiviranju u odnosu na dob osumnjičenika, gdje recidivira 37% maloljetnika i 28% mlađih punoljetnika (Bolivar i sur., 2015).

Zaključno možemo reći da se posebna obveza posredovanje kroz izvansudsku nagodbu prema mladima u sukobu sa zakonom provodi u skladu sa smjericama i zakonsko-stručnim kriterijima što dovodi do njezine uspješnosti. Visok udio postignutih i izvršenih sporazuma te odluke državnog odvjetništva o nepokretanju postupka upućuje na primjerenost ove alternativne mjere. Također je vidljiv porast uspješnosti procesa u odnosu na prethodno evaluacijsko razdoblje. Unatoč tome, smatram da bi poželjno bilo provesti detaljnija istraživanja recidivizma mladih nakon uključenosti u izvansudsku nagodbu, ali i općenito kako bi se uistinu mogla spoznati učinkovitost ove i drugih alternativnih mjera.

8. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

Ovo istraživanje je nastavak kontinuirane evaluacije izvansudske nagodbe prema maloljetnim i mlađim punoljetnim osumnjičenicima za kaznena djela na području Hrvatske. Ova evaluacija, kao i prve dvije, uključuju samo slučajeve upućene u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu Zagreb, dok je evaluacija provedena 2015. godine obuhvatila stručne službe za izvansudsku nagodbu u jedanaest gradova Hrvatske. U prethodnim evaluacijama podaci su bili prikupljeni u stručnim službama za izvansudsku nagodbu, dok su u ovom istraživanju podaci prikupljeni na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na potencijalne nove istraživačke teme i ciljeve, ali i načine unaprjeđenja evaluacije izvansudske nagodbe u Hrvatskoj.

Od ukupno 81 osumnjičenika/slučajeva koji su bili upućeni u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu u Zagrebu od siječnja 2015. do prosinca 2021. godine, ovo istraživanje je obuhvatilo njih 77. Za preostala tri slučajeva spisi nisu bili dostupni, a u jednom slučaju proces posredovanja nije započeo stoga nije ni uzet u obzir.

Jedno od ograničenja ovog istraživanja je upitnik temeljem kojeg su se podaci prikupljali zbog toga što ne obuhvaća sve aspekte i razloge koji su mogli utjecati na uspješnost procesa posredovanja kao što su: zbog čega jedan sudionik nije došao na zajednički susret, a pristali su, razlozi zbog kojih sporazum nije dogovoren, razlozi neizvršavanja sporazuma... Vezano uz to, način vođenja dokumentacije i dostupnost podataka u spisima Općinskog državnog odvjetništva također može predstavljati ograničenje ovog istraživanja. Dostupni su nam samo podaci koji se vode u dokumentaciji, a dodatne podatke ne možemo prikupiti. Smatram da bi prikupljanje ovih informacija moglo dodatno razjasniti razloge (ne)uspješnost procesa posredovanja, a istovremeno bi se dobila sveobuhvatnija i kvalitetnija slika izvansudske nagodbe u Hrvatskoj. Ovo bi se moglo postići konstruiranjem novog upitnika kojega bi ispunjavali posrednici nakon završetka procesa posredovanja. Dakle, konstruiranjem novog upitnika bi se mogli obuhvatiti detaljniji aspekti procesa posredovanja, a ujedno bi se olakšalo i provođenje evaluacija u budućnosti pri čemu se preporuča da se upitnici ispunjavaju od primjerice strane posrednika koji je izvansudsku nagodbu i proveo, neposredno nakon okončanja samog procesa.

Nadalje, iz rezultata istraživanja je vidljivo da za čak 56% procesa nema podataka o tome koja je vrsta metode korištena u zajedničkom razgovoru. Postavlja se pitanje je li to zbog toga što se

pretpostavlja da je korištena standardna metoda ili pak je korišten način provedbe posredovanja koji se ne može svrstati ni u jednu metodu? Ovaj nedostatak informacija također može upućivati na to da posrednici ne slijede preporuke o tome koje bi podatke izvještaj za općinsko državno odvjetništvo nakon provedene izvansudske nagodbe trebao sadržavati, a konstruiranjem novog upitnika kojeg ispunjavaju posrednici bi se dobila potpuna slika o procesu posredovanja.

Vezano uz vrstu korištene metode u zajedničkom razgovoru, u ovom i prethodnom istraživanju se najčešće koristila standardna metoda, dok su se metode vodeničko kolo, poštar, tandem koristile u nekoliko slučajeva. Evaluacija iz 2010. pokazuje, iako je najčešća metoda bila standardna, da se je uz nju koristilo šest drugih metoda. Bilo bi zanimljivo istražiti radi li se tu jednostavno o podobnosti obilježja oštećenika, osumnjičenika i kaznenih djela za određenu metodu ili spremnosti posrednika za korištenjem drugih vrsta metoda.

Važno je spomenuti i smanjeni broj izvansudski nagodbi kroz posljednjih nekoliko godina. U prvoj evaluacija koja je obuhvatila razdoblje od pet godina (listopad 2011.- srpanj 2006. godine) u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu Zagreb bilo je upućeno 175 slučajeva, u drugoj evaluaciji u razdoblju od nešto više od tri godine (srpanj 2006.- prosinac 2009. godine) upućeno je 209 slučajeva, a u posljednjoj evaluaciji za 2015. godinu u Zagrebu je bio upućen 31 slučaj. U ovoj evaluaciji koja je obuhvatila razdoblje od šest godina (siječanj 2015.- prosinac 2021. godine) samo je 77 (odnosno 81, ako uzmemo u obzir i one slučajeve čiji spisi nisu dostupni) slučajeva upućeno u Stručnu službu i to najviše 2016. godine (22), a najmanje 2021. godine (7). Iako smanjeni broj slučajeva u određenoj mjeri možemo opravdati utjecajem epidemije COVID-19 i mjerama zaštite, broj upućenih slučajeva u godinama kada pandemija nije započela i kada su mjere već popustile je svejedno znatno niži. Niži broj upućenih slučajeva može ovisiti o samom sustavu pravosuđa, odnosno odluci državnog odvjetništva o korištenju uvjetovanog oportuniteta i podobnosti tih „slučajeva“ za upućivanje na posredovanje u odnosu na zakonske i stručne kriterije. Naime, ako je došlo do većeg broja mladih koji su recidivirali ili počinili teža kaznena djela, kazneni postupak će u većini slučaja biti pokrenut.

Sljedeća preporuka vezana je uz praćenje recidivizma osumnjičenika. Iako je ova evaluacija obuhvaćala razdoblje od pet godina, recidivizam se nije uspio obuhvatiti zbog nedostatka praćenja od strane državnog odvjetništva. Stoga, u sljedećim istraživanjima recidivizam bi se trebao pratiti

prema jasnim kriterijima i s mogućnošću uvida u policijsku evidenciju, barem godinu dana nakon završetka procesa posredovanja.

Svakako bi zanimljivo bilo istražiti postoji li povezanost između uspješnosti procesa i počinjenog kaznenog djela ili nekih drugih obilježja osumnjičenika/oštećenika.

Zadnje ograničenje je vezano uz korištenje samo deskriptivne analize, odnosno apsolutnih i relativnih frekvencija pri obradi podataka. Buduće evaluacije bi se mogle unaprijediti korištenjem kvalitativne metodologije i provođenjem prospektivnih istraživanja. Kvalitativna metodologija bi omogućila dobivanje uvida u zadovoljstvo i perspektivu osumnjičenika i oštećenika nakon (ne)uspješnog procesa, ulogu posrednika i druge aspekte izvansudske nagodbe. Prospektivna istraživanja bi posebice bila vrijedna za praćenje recidivizma osumnjičenika koji su sudjelovali u izvansudskoj nagodbi.

9. ZAKLJUČAK

Evaluacija uspješnosti izvansudske nagodbe u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb od 2016. do 2021. godine dala nam je uvid u karakteristike osumnjičenika, oštećenika i kaznenog djela koji se upućuju u stručnu službu za izvansudsku nagodbu, tijek i obilježja procesa posredovanja te njezinu uspješnost.

Rezultati ovog, a i ranijih istraživanja, ukazuju na isto; izvansudska nagodba prepoznata je kao vrijedna iz aspekta preuzimanja odgovornosti osumnjičenika, u popravku štete počinjene kaznenim djelom te kao učinkovit način rješavanja konflikta između osumnjičenika i oštećenika. Više od 90% osumnjičenika i oštećenika dobrovoljno pristaje sudjelovati u procesu posredovanja što ukazuje na to da su prepoznate brojne prednosti ovog procesa nad sudskim, osumnjičenik je spreman prihvatiti odgovornost i nadoknaditi štetu na primjeren način. Što se tiče samog tijeka izvansudske nagodbe, za više od 50% procesa nije opisano koja se metoda koristila te smatram da bi bilo potrebno više pažnje pružiti tijekom provođenja zajedničkog razgovora. Postignutost sporazuma je veća od 85% što govori da su i oštećenici pronašli zadovoljstvo u ovom procesu, odnosno da smatraju da posljedice kaznenog djela mogu biti riješene ovom alternativnom mjerom. Ako uzmemo u obzir samo postignute sporazume, 93% njih osumnjičenik izvrši što nam govori o ozbiljnoj namjeri osumnjičenika da ispravi svoje „greške“. U više od 90% sporazuma kao (dio) popravka štete uključena je isprika što ukazuje na to da se ni emocionalne posljedice kaznenog djela ne zanemaruju u odnosu na većinu sudskih postupaka. Državno odvjetništvo nije pokrenulo kazneni postupak u skoro 90% slučajeva što ipak govori da ova alternativna mjera možda nije prigodna za sve osumnjičenike i kaznena djela, što bi bilo zanimljivo za istražiti u nekim od sljedećih evaluacija. Važno je i zapamtiti da nisu samo osumnjičenici oni koji su utjecali na uspješnost izvansudske nagodbe. Također, ono što bi bilo potrebno pratiti u sljedećim istraživanjima, a u ovom istraživanju se nije uspjelo obuhvatiti, je praćenje recidivizma osumnjičenika, uzimajući u obzir dovoljno dugo vremensko razdoblje za isto.

Stoga, nakon dvadeset godina neposrednog rada Stručne službe za izvansudsku nagodbu Zagreb i nekoliko stotina slučajeva kasnije možemo s potpunom sigurnošću zaključiti da je posebna obveza izvansudske nagodbe u prethodnom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima pokazala visoku uspješnost, uvelike je usklađena s brojnim stručnim preporukama i zakonskim kriterijima i djeluje u najboljem interesu mlade osobe.

10. LITERATURA

1. Aersten, I., Vanfraechem, I. i Willemsens, J. (2010): Restorative Justice in Europe: introducing a research endeavour. U: Aersten, I., Vanfraechem, I. i Willemsens, J. (Ur.), *Restorative Justice Realities*. Hag. Nizozemska: Eleven International Publishing.
2. Bazemore, G., Umbreit, M. (2001): *A Comparison of Four Restorative Justice Models*. Juvenile Justice Bulletin. U.S. Department of Justice.
3. Borovec, K. i Burazer, M. (2007). Zaštita žrtava kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, 16 (1-2), 67-87. Preuzeto dana 21.5.2022. s: <https://hrcak.srce.hr/79252>
4. Borton, I. (2010). *Effects of Race, Sex, and Victims' Reasons for Victim-Offender Dialogue* Conflict Resolution Quarterly, 27(2), 215–235
5. Bradshaw, W., Roseborough, D., & Umbreit, M. S. (2006). The Effect of Victim Offender Mediation on Juvenile Offender Recidivism: A Meta-Analysis. *Conflict Resolution Quarterly*, 24(1), 87–98. <https://doi.org/10.1002/crq.159>
6. Bolívar, D., Aertsen, I., Vanfraechem (2015). *Victims and restorative justice: an empirical study of the needs, experience and position of the victim within restorative justice practices*. Country reports. Leuven: European forum for Restorative Justice. Preuzeto dana 29.03.2022. s: www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/report_victimsandrj-2.pdf
7. Bouffard, J.A., Cooper, M., Bergseth, K.J. (2017). The effectiveness of various restorative justice interventions on recidivism outcomes among justice-involved youths. *Youth Violence and Juvenile Justice* 15(4), 465–480. Preuzeto dana 29.03.2002. s: www.antonioacasella.eu/restorative/Bouffard_2016.pdf
8. California Department of Corrections and Rehabilitation. Preuzeto dana 18.5.2022. s: www.cdcr.ca.gov/victim-services/vod/
9. Christie, N. (1977). Conflicts as Property. *British Journal of Criminology*, (17)1, str. 1-15
10. Cvjetko, B. (2003). Hrvatski projekt posebne obveze - izvansudske nagodbe u prethodnom postupku prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10 (1), 49-68. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/87115>
11. Dandurand, Y., Lee, J., Vogt, An (2020). *Handbook on restorative justice programmes second edition*. United Nations Office on Drugs and Crime. Preuzeto dana 18.5.2022. s:

www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

12. Državni zavod za statistiku. *Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude* (2015., 2016., 2017., 2018., 2019. godina)
13. Eglash, A. (1958). Creative Restitution: A Broader Meaning For an Old Term, *Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, (48)6, 619-622
14. ETIČKI KODEKS ISTRAŽIVANJA S DJECOM (2020). Preuzeto dana 5.6.2022. s: https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/NEPID/Eti%C4%8Dki%20kodeks%20istra%C5%BEivanja%20s%20djecom_%20revidirana%20verzija%202020.pdf
15. ETIČKI KODEKS ODBORA ZA ETIKU U ZNANOSTI I VISOKOM OBRAZOVANJU (2006). Preuzeto dana 5.6.2022. s: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/StrucnaTijela/Eti%C4%8Dki%20kodeks%20odbora%20za%20etiku%20u%20znanosti%20i%20visokom%20obrazovanju.pdf>
16. ETIČKI KODEKS SVEUČILIŠTA U ZAGREBU (2007). Preuzeto dana 5.6.2022. s: https://www.hrstud.unizg.hr/images/50014335/Eticki_kodeks-1.pdf
17. Gavrielides, T. (2007). *Restorative justice theory and practice: addressing the discrepancy*. Helsinki: HEUNI
18. Gustafson, D. (2018). *Encountering 'The Other': Victim offender dialogue in serious crime*
19. Hansen, T. i Umbreit, M. (2018). Four decades of victim-offender mediation research and practice: The evidence. *Conflict Resolution Quarterly*, (36)2, 99-113. Preuzeto dana: 30.03.2022. s: onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/crq.21234
20. Hulsman, L. i Bernat de Celis, J. (2010). *Izgubljene kazne. Krivični sistem pod znakom pitanja* (prevod). Ed. Crimen. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
21. Home Office/Lord Chancellor's Department/Youth Justice Board (2002): *Refferal Orders and Youth Offender Panels Guidance for Courts, Youth Offending Teams and Youth Offender Panels*
22. Jonas-van Dijk, J., Zebel, S., Claessen, J., Nelen, H. (2020). Victim–Offender Mediation and Reduced Reoffending: Gauging the Self-Selection Bias. *Crime & Delinquency*, 66(6–7), 949–972. <https://doi.org/10.1177/0011128719854348>
23. Johnstone, G., Van, N. D. W. (2007). *Handbook of restorative justice*. Cullompton: Willan

24. Kovačić, V. (2008). *Evaluacija uspješnosti izvansudske nagodbe u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb*. (Diplomski rad). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
25. Koller-Trbović, N. (2013). Model izvansudske nagodbe prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj. U: Koller-Trbović, N. (Ur.): *Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj*, 43-72. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku.
26. Latimer, J., Dowden, C., & Muise, D. (2005). The Effectiveness of Restorative Justice Practices: A Meta-Analysis. *The Prison Journal*, 85(2), 127–144. Preuzeto dana 29.03.2022. s: <https://doi.org/10.1177/0032885505276969>
27. Lilles, H. (2001). Circle Sentencing- Part of the Restorative Justice Continuum. U: Morris, A., Maxwell, G.M. (Ur.), *Restorative Justice for Juveniles Conferencing Mediation and Circles*, SAD: Hart Publishing, Oregon, 161-182
28. Livingstone, N., Macdonald, G., Carr, N. (2013). *Restorative justice conferencing for reducing recidivism in young offenders (aged 7 to 21)*. Cochrane Database of Systematic Reviews. Preuzeto dana 29.03.2022. s: www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD008898.pub2/full
29. Markulj, A. (2016). *Izvansudska nagodba iz perspektive posrednika* (Diplomski rad). . Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:166683>
30. Maryfield, B., Pryzbylski, R., Myrent, M. (2020). *Research on restorative practices*. Justice Research and Statistics association. Preuzeto dana 15.5.2022. s: jrja.org/pubs/factsheets/jrja-research-brief-restorative-justice.pdf
31. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. GODIŠNJE STATISTIČKO IZVJEŠĆE O PRIMIJENJENIM PRAVIMA SOCIJALNE SKRBI, PRAVNOJ ZAŠTITI DJECE, MLADEŽI, BRAKA, OBITELJI I OSOBA LIŠENIH POSLOVNE SPOSOBNOSTI, TE ZAŠTITI TJELESNO ILI MENTALNO OŠTEĆENIH OSOBA U REPUBLICI HRVATSKOJ (2016., 2017., 2018, 2019.,2020. godina)
32. Mirosavljević, A. (2010): Modeli restorativne pravde u svijetu za mlade u sukobu sa zakonom i pregled istraživanja njihove učinkovitosti. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18 (1), 53-64.

33. Mirosavljević, A. (2015): Izvansudska nagodba-perspektiva oštećenika i mladih u sukobu sa zakonom. Doktorski rad. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
34. Modrić, A. (2016). *Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe za mlade u sukobu sa zakonom u Hrvatskoj*. (Diplomski rad). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:603786>
35. Mohammad, T., Azman, A. (2018). Perspectives of Juvenile Offenders Undergoing Victim-Offender Mediation with their Own Family Members: A Qualitative Study. *Victims & Offenders*, 1–18.
36. Morris, A. (2002.): Critiquing te Critics- A Brief Response to Critics of Restorative Justice. *British Journal of Criminology*, 42. 596–615.
37. Murhula P.B.B., Tolla A.D. (2020). The effectiveness of restorative justice practices on victims of crime: Evidence from South Africa. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*. 10(1). 98-110.
38. Ness, D.W. (2016). *AN OVERVIEW OF RESTORATIVE JUSTICE AROUND THE WORLD*. Preuzeto dana 30.03.2002. s: biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/4767/dan_van_ess_final_paper.pdf?isAllowed=y&sequence=1
39. Pirnat-Dragičević, H., Schauerl, L. (2013). Izvansudska nagodba u međunarodnim pravnim dokumentima i hrvatskom maloljetničkom kaznenom pravu. U: Koller-Trbović, N. (Ur.): *Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj*, 31-43. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku.
40. Smailagić, N. (2011) Restorativna pravda: novi oblik gledanja i reakcije na kriminalitet. *Pregled - Časopis za društvena pitanja*, 52 (3), 185-212
41. Stewart, L., Thompson, J., Beaudette, J. N., Buck, M., Laframboise, R., & Petrellis, T. (2018). The Impact of Participation in Victim-Offender Mediation Sessions on Recidivism of Serious Offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(12), 3910–3927. <https://doi.org/10.1177/0306624X17752274>
42. Udruga za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku- web stranica www.uisn.hr/index.php?id=strukne-sluzbe (15.03.2022.)
43. Umbreit, M.S. (2001). *The Handbook of Victim offender Mediation: An Essential Guide for Practice and Research*. San Francisco: Jossey-Bass

44. Umbreit, M.S. (2008). *Victim Offender Mediation and Dialogue*. Center for Restorative Justice & Peacemaking, University of Minnesota.
45. Umbreit, M.S., Coates, R. B., Vos, B. (2001). *Victim-Offender Mediation: Two Decades of Practice and Research*
46. Umbreit, M.S., Peterson Armour, M. (2011.): *Restorative justice dialogue - an essential guide for research and practice*. New York: Springer Publishing.
47. Umbreit, M., Stacy, S. (1996). Family group conferencing comes to the U.S.: A comparison with victim offender mediation. *Juvenile and Family Court Journal*, 47(2). 29–39.
48. Umbreit, M.S., Vos, B. and Coates, R.B. (2006). *Restorative Justice Dialogue: Evidence Based Practice*. Preuzeto dana 30.03.2022. s: communityengagement.uncg.edu/wp-content/uploads/2018/01/RJ_Dialogue_Evidence-based_Practice_1-06.pdf
49. Vijeće Europe (2018). *Preporuke Vijeća Europe vezane uz restorativnu pravdu*.
50. Walgrave, L. (2010). Restorative Justice Potentials and Key Solutions. U: *European Best Practices of Restorative Justice in Criminal Procedure*. Budapest: Ministry of Justice and Law Enforcement, 29-44.
51. Wilson, D.B., Olaghere, A., and Kimbrell, C.S. (2017). *Effectiveness of Restorative Justice Principles in Juvenile Justice: A Meta-Analysis*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention
52. Wong, J.S., Bouchard, J., Gravel, J., Bouchard, M., and Morselli, C. (2016). Can at-risk youth be diverted from crime? A meta-analysis of restorative diversion programs. *Criminal Justice and Behavior* 43(10), 1310–1329
53. Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19
54. Zehr, H. (2002). *The Little Book of Restorative Justice* (The Little Books of Justice & Peacebuilding). SAD: Good books.
55. Zernova, M. (2007). *Restorative Justice: Ideals and Realities*. Ashgate Publishing, Hampshire, UK
56. Žižak, A., Miroslavljević, A. (2013). Restorativna pravda: teorijsko-filozofsko i konceptualno-operacionalno utemeljenje za izvansudsku nagodbu. U: Koller-Trbović, N. (Ur.): *Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj*, 9-31. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku.

11. PRILOZI

Prilog 1- Upitnik za provjeru uspješnost izvansudske nagodbe

Grad _____

Šifra počinitelja (sastoji se od prvog i trećeg slova počiniteljevog imena i prezimena, npr. Klara Đukes - šifra je KAĐK)

Šifra posrednika (sastoji se od prvog i trećeg slova Vašeg imena i prezimena, npr. Klara Đukes - šifra je KAĐK)

Datum počinjenog kaznenog djela	Datum zaprimanja kaznene prijave u ODO
--	---

OSUMNJIČENIK/POČINITELJ			
Uz ISN izrečena još neka PO:			
DA _____		NE _____	
SPOL M Ž	DOB _____	Obrazovno-profesionalni status a) pohađa školu Razred____ Škola____ b) u radnom odnosu c) rad na crno d) nezaposlen e) nema podataka	
Boravište (nadležni CZSS) _____	Raniji tretman u CZSS DA _____ NE _____		
Vrsta KD _____	Počinjeno KD počinitelju je: a)prvo b)drugo	Kazneno djelo je počinio: a) sam	Mjesto počinjenja KD: a)u mjestu boravišta b)izvan

	c)treće i više	b) s jednom osobom c) s dvije osobe d) s tri i više	
KD prijavio: a)žrtva b)policija c)drugi	Posljedice KD za žrtvu: a)materijalne b)psihološke c)drugo _____		

OŠTEĆENIK/ŽRTVA		
STATUS I SPOL: a) fizička osoba M b) fizička osoba Ž c) pravna osoba	Odnos žrtve i počinitelja (ako fizička): a) od ranije se poznaju b) ne poznaju se	DOB _____

POSREDOVANJE U SLUŽBI ZA ISN	
Datum primitka slučaja u službi za ISN	
Datum izvršenja sporazuma	
Datum poslanog izvješća na ODO	
Datum odluke o ne/pokretanju kaznenog postupka od strane ODO	
Dobrovoljno sudjelovanje počinitelja DA NE Ako ne, razlog: _____	Dobrovoljno sudjelovanje žrtve DA NE Ako ne, razlog: _____
Broj susreta/razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog susreta: a) jedan b) dva c) tri i više	Broj susreta/razgovora s oštećenikom prije zajedničkog susreta: a) jedan b) dva c) tri i više

<p>Postignut sporazum: DA NE</p>	<p>AKO NE, razlog: a) osumnjičenik ne prihvaća zahtjeve oštećenika b) oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma c) nije održan zajednički susret zbog nedolaska osumnjičenika ili oštećenika d) nešto drugo _____</p>
<p>Vrsta korištene metode u zajedničkom susretu: a) standardna metoda b) metoda tandem c) metoda zrcala d) metoda miješanih parova e) pregovaranje oko uloga f) metoda poštar g) metoda vodeničko kolo h) metoda reflektirajući tim i) drugo _____</p>	<p>Način popravka ili nadoknade štete: a) isprika b) isprika i materijalna naknada (_____ upiši iznos materijalne naknade) c) materijalna naknada _____ (upiši iznos) d) isprika i povrat stvari e) isprika i rad/aktivnost f) isprika i simboličan dar g) nešto drugo _____</p>
<p>Proces izvansudske nagodbe izveden: uspješno neuspješno</p>	<p>Ako neuspješan, razlog: a) nemogućnost dogovora/sporazuma kod zajedničkog susreta b) dogovoreni sporazum nije izvršen c) nešto drugo _____</p>
<p>Odluka državnog odvjetništva a) nepokretanje kaznenog postupka b) pokretanje kaznenog postupka</p>	
<p>Recidivizam nakon procesa izvansudske nagodbe (ovo popunite naknadno ako ste u mogućnosti ili zabilježite na poseban papir sa šifrom počinitelja (prvo i treće slovo imena i prezimena)) DA (kazneno djelo _____) NE</p>	
<p>Evidencija počinitelja u CZSS nakon procesa izvansudske nagodbe (ovo popunite naknadno ako ste u mogućnosti ili zabilježite na poseban papir sa šifrom počinitelja (prvo i treće slovo imena i prezimena)) DA Razlog _____ NE</p>	

Prilog 2.- Odobrenje Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za provođenje istraživanja

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO REPUBLIKE HRVATSKE
Zagreb, Gajeva 30a

Broj: A-130/2022
Zagreb, 4. ožujka 2022.
MK/MK

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Odsjek za poremećaje u ponašanju
n/p doc.dr.sc. Anje Mirosljević
e-mail: anja.mirosljevic@erf.unizg.hr

Predmet: molba za omogućavanjem provedbe diplomskog rada studentice Klare Đukes na Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu

-odobrava se

Poštovana,

nastavno na Vaš dopis Klasa: 602-04/22-10/03, Ur. broj: 251-74/22-04/1 od 24. veljače 2022. obavještavam Vas kako slijedi.

Navedenim dopisom zamolili ste davanje suglasnosti da se studentici Klari Đukes, za potrebe pisanja diplomskog rada naslova "Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe u Zagrebu" omogući prikupljanje podataka o primjeni obveze iz članka 72. stavka 1. točka c) Zakona o sudovima za mladež u kaznenim predmetima prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u razdoblju od 1.1.2016. do 31.12.2021. u Općinskom državnom odvjetništvu Zagrebu.

Dajemo suglasnost za prikupljanje zatraženih podataka.

Za sve daljnje informacije i postupanja u vezi realizacije prikupljanja podataka potrebno je da se kao mentorica u izradi diplomskog rada studentice Klare Đukes obratite gospodinu Krunoslavu Stjepanu Rajačiću, općinskom državnom odvjetniku u Općinskom kaznenom državnom odvjetništvu u Zagrebu (e-mail: tajnistvo@okdozq.dorh.hr).

S poštovanjem,

ZAMJENICA GLAVNOG DRŽAVNOG ODVJETNIKA
REPUBLIKE HRVATSKE

O tome obavijest

1. Općinsko kazneno državno odvjetništvo u Zagrebu, n/p Krunoslava Stjepana Rajačića, općinskog državnog odvjetnika (tajnistvo@okdozg.dorh.hr)
2. Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu, n/p Jurice Ilića, županijskog državnog odvjetnika (tajnistvo@zdozg.dorh.hr)